

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
PRIITA PIKAMÄEA
přednesené dne 11. července 2024¹

Věci C-767/22, C-49/23 a C-161/23

**1Dream OÜ,
DS,
DL,
VS,
JG (C-767/22),
AZ,
1Dream OÜ,
Produktch Engineering AG,
BBP,
Polaris Consulting Ltd (C-49/23),
VL,
ZS,
Lireva Investments Limited,
VI,
Fortress FINANCE Inc. (C-161/23)
za přítomnosti:
Latvijas Republikas Saeima**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce, kterou podal Latvijas Republikas Satversmes tiesa
(Ústavní soud, Lotyšsko)]

„Řízení o předběžné otázce – Justiční spolupráce v trestních věcech – Směrnice 2014/42/EU –
Zajišťování a konfiskace nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii –
Oblast působnosti – Konfiskace nezákonně nabytého majetku – Vnitrostátní trestní řízení
o konfiskaci majetku, které není založeno na odsouzení – Článek 4 – Přístup osob, které mají
vztah k dotčenému majetku, ke spisu – Režim prokazování původu majetku –
Účinné prostředky nápravy – Článek 8 – Směrnice 2012/13/EU – Směrnice (EU) 2016/343 –
Články 17, 47 a 48 Listiny základních práv Evropské unie“

1. Ve zprávě ze dne 2. června 2020 o konfiskaci majetku pocházejícího z trestné činnosti a na základě údajů poskytnutých Europolu uvedla Evropská komise, že výnosy z organizované trestné činnosti se v Evropské unii odhadují na přibližně 110 miliard EUR ročně, pouze přibližně

¹ – Původní jazyk: francouzština.

2 % výnosů z trestné činnosti jsou zmrazena a 1 % zabaveno². Právě toto jsou okolnosti, které jsou přinejmenším znepokojivé a jsou posuzovány v projednávaných řízeních o předběžné otázce, jež Soudnímu dvoru poskytují příležitost poprvé rozhodnout o použitelnosti směrnice 2014/42/EU³ na vnitrostátní právní úpravu, která upravuje trestní řízení o konfiskaci nezákonně nabytého majetku, které není založeno na odsouzení a je vedeno souběžně s řízením o určení viny údajného pachatele trestného činu. Pokud by byla otázka pravomoci Soudního dvora zodpovězena kladně, vedlo by to k tomu, že by Soudní dvůr musel zkoumat slučitelnost vnitrostátních pravidel týkajících se přístupu osob, které mají vztah k dotčenému majetku, ke spisu řízení o konfiskaci, s režimem prokazování původu majetku a se soudním přezkumem příkazu ke konfiskaci.

I. Právní rámec

A. Unijní právo

2. V projednávaných věcech jsou relevantní články 2 až 4 a 8 směrnice 2014/42, jakož i články 17, 47 a 48 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“).

B. Lotyšské právo

3. Článek 626 odst. 1 Kriminālprocesa likums (trestní řád) ze dne 21. dubna 2005 (*Latvijas Vēstnesis*, 2005, č. 74), ve znění platném od 1. září 2018 do 2. listopadu 2022, stanovil:

„(1) Vyšetřovatel může se souhlasem státního zástupce pověřeného vedením vyšetřování, anebo státní zástupce v zájmu rychlého vyřízení majetkových otázek vznesených v přípravné fázi trestního řízení a v zájmu hospodárnosti řízení oddělit od trestního spisu informace týkající se nezákonně nabytého majetku a zahájit stíhání, jsou-li splněny následující podmínky:

- 1) všechny důkazy nasvědčují tomu, že odňatý nebo zabavený majetek byl získán nezákonně nebo že souvisí s trestným činem;
- 2) zahájení trestního řízení před soudy v blízké budoucnosti (v přiměřené lhůtě) není z objektivních důvodů možné nebo může být spojeno s neodůvodněnými vysokými náklady.
- (2) Se souhlasem státního zástupce pověřeného vedením vyšetřování může vyšetřovatel v případě, že ukončí trestní řízení z jiných důvodů, než je zproštění podezření určité osoby, oddělit od trestního spisu informace týkající se nezákonně nabytého majetku a zahájit stíhání, pokud všechny důkazy nasvědčují tomu, že odňatý nebo zabavený majetek byl získán nezákonně⁴.
- (3) Státní zástupce může v případě, že ukončí trestní řízení z jiných důvodů, než je zproštění podezření určité osoby, oddělit od trestního spisu informace týkající se kvalifikace nezákonně nabytého majetku, k němuž jsou práva zapsána ve veřejném rejstříku a z důvodu trestného činu v něm byla změněna, a zahájit stíhání.“

² – Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě „Vyhledávání a konfiskace majetku: zajištění toho, aby se trestná činnost nevyplácela“ [COM (2020) 217 final].

³ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii (Úř. věst. 2014, L 127, s. 39). Tento právní předpis byl nedávno nahrazen směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1260 ze dne 24. dubna 2024 o vymáhání a konfiskaci majetku (Úř. věst. L, 2024/1260), která vstoupila v platnost dne 22. května 2024.

⁴ – Dne 25. října 2018 byla z čl. 626 odst. 2 trestního řádu vypuštěna věta „všechny důkazy nasvědčují tomu, že odňatý nebo zabavený majetek byl získán nezákonně“.

4. Článek 627 odst. 1 až 5 trestního řádu ve znění platném od 1. září 2018 do 2. listopadu 2022 stanovil:

„(1) Za podmínek uvedených v článku 626 tohoto zákona rozhodne osoba pověřená řízením o zahájení stíhání z důvodu nezákonného nabytí majetku a o předání informací týkajících se nezákonně nabytého majetku soudu.

(2) Osoba pověřená řízením ve svém rozhodnutí uvede:

1) informace o skutečnostech, na základě kterých lze prokázat souvislost mezi majetkem a trestným činem nebo nezákonným původem majetku, jakož i informace o skutečnostech oddělených od spisu v trestní věci v průběhu vyšetřování v souvislosti s nezákonným nabytím majetku;

2) osoby, které mají vztah k majetku;

3) opatření, která navrhuje uložit v souvislosti s nezákonně nabytým majetkem;

4) případně oběť.

(3) Rozhodnutí a přílohy se předávají rajona (pilsētas) tiesa [okresní soud (městský soud)].

(4) Na skutečnosti obsažené ve spise týkající se nezákonně nabytého majetku se vztahuje důvěrnost vyšetřování a může do nich nahlížet osoba pověřená řízením, státní zástupce a soud, který rozhoduje ve věci. Osoby uvedené v článku 628 tohoto zákona se mohou seznámit se skutečnostmi obsaženými ve spisu se svolením osoby pověřené řízením a v rozsahu určeném touto osobou.

(5) Proti rozhodnutí osoby pověřené řízením, jímž se zamítá žádost o přístup ke skutečnostem obsaženým ve spisu, lze podat žalobu k rajona (pilsētas) tiesa [okresní soud (městský soud)], který rozhoduje v řízení týkajícím se nezákonně nabytého majetku. Soud přijme rozhodnutí, jímž žalobě buď vyhová, nebo ji v plném rozsahu nebo zčásti zamítne. Proti tomuto rozhodnutí nelze podat opravný prostředek. Aby mohl soud rozhodnout o tom, zda přístup ke skutečnostem obsaženým ve spisu porušuje základní práva jednotlivců či veřejný zájem, nebo zda brání splnění cíle trestního řízení, může požádat o trestní spis a nahlížet do něj.“

II. Spory v původních řízeních a předběžné otázky

5. V letech 2012 až 2020 byla v Lotyšsku zahájena trestní stíhání proti různým společnostem registrovaným ve třetích státech a jedné z nich v Estonsku a proti několika fyzickým osobám, které jsou státními příslušníky třetích zemí, pro rozsáhlé praní výnosů z trestné činnosti spáchané prostřednictvím jejich lotyšských bankovních účtů. V rámci těchto trestních řízení, která jsou stále ve stadiu vyšetřování, byly zajištěny prostředky uložené na těchto účtech a nemovitosti.

6. Poté, co byla provedena zajišťovací opatření, a souběžně s výše uvedenými řízeními se vyšetřující orgán rozhodl zahájit na základě článků 626 a 627 trestního řádu stíhání pro nezákonné nabytí majetku a za tímto účelem se obrátit na příslušný soud prvního stupně. Zatímco některá z těchto řízení jsou v současné době přerušena, jiná vedla k vydání příkazů buď

ke konfiskaci zajištěného majetku, který byl považován za nezákonně nabytý, ve prospěch státu, nebo k ukončení řízení bez konfiskace, pokud jde o majetek, o němž měl tento soud za to, že jeho nezákonný původ nebyl prokázán. V návaznosti na odvolání podaná vyšetřujícím orgánem byla rozhodnutí soudů prvního stupně, kterými bylo ukončeno řízení, zrušena soudem druhého stupně, který po novém posouzení předložených důkazů nařídil konfiskaci dotčeného majetku z důvodu, že byl nezákonně nabyt.

7. Osoby, které mají vztah k majetku, na něž se vztahují výše uvedená řízení a opatření, podaly k Latvias Republikas Satversmes tiesa (Ústavní soud, Lotyšsko), který je předkládajícím soudem, opravné prostředky týkající se souladu několika ustanovení trestního řádu, která upravují řízení o konfiskaci nezákonně nabytého majetku, s vnitrostátní ústavou.

8. V rámci posouzení, které předkládající soud musí provést, a za tímto účelem v rámci zohlednění unijního práva si tento soud zaprvé klade otázku, zda předmětná vnitrostátní právní úprava spadá do oblasti působnosti směrnice 2014/42 a rámcového rozhodnutí 2005/212/SVV⁵ (věci C-767/22, C-49/23 a C-161/23). V tomto ohledu poznamenává, že provedené řízení o konfiskaci majetku má specifickou povahu v tom smyslu, že je trestní povahy a nařízená konfiskace nenavazuje na odsouzení osoby, která byla dříve uznána vinnou ze spáchání trestného činu, což je situace, kterou Soudní dvůr dosud ve věcech týkajících se výkladu výše uvedených právních předpisů nezkoumal.

9. Pro případ, že by některý z těchto právních předpisů měl být považován za použitelný v projednávané věci, má předkládající soud za to, že zadruhé vyvstává otázka slučitelnosti vnitrostátních pravidel týkajících se přístupu ke spisu řízení osobami, které mají vztah k majetku, s právem na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces přiznaným těmto osobám v čl. 8 odst. 1 směrnice 2014/42 ve spojení s článkem 47 Listiny (věc C-767/22). Tento soud zdůrazňuje, že tyto osoby se mohou seznámit se skutečnostmi ze spisu, které pocházejí z hlavního trestního řízení, jehož cílem je prokázat individuální odpovědnost, pouze se svolením vyšetřujícího orgánu a v rozsahu, který daný orgán určí, přičemž rozhodnutí posledně uvedeného orgánu může podléhat soudnímu přezkumu.

10. Předkládající soud se rovněž zatřetí táže na soulad vnitrostátních pravidel upravujících režim prokazování původu majetku s právem na spravedlivý proces a s presumpcí nevinu zaručenými v čl. 8 odst. 1 směrnice 2014/42 ve spojení s články 47 a 48 Listiny (věc C-161/23). Tento soud uvádí, že podle režimu prokazování není vyšetřující orgán, který vede řízení, povinen prokázat nezákonný původ majetku nade vší rozumnou pochybnost a důkazní břemeno ohledně zákonnosti původu tohoto majetku nese osoba, která má k danému majetku vztah.

11. Latvias Republikas Satversmes tiesa (Ústavní soud) si začtvrté klade otázku, zda je třeba přiznat právo na opravný prostředek proti příkazu ke konfiskaci majetku, který byl poprvé vydán až v odvolacím řízení proti rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým bylo řízení ukončeno bez nařízení takového opatření, což vnitrostátní právní úprava nestanoví. Tento soud zdůrazňuje, že rozhodnutí přijaté na konci řízení o konfiskaci s konečnou platností upravuje majetkovou otázku. Předkládající soud má za to, že odpověď na tuto otázku vyžaduje výklad čl. 8 odst. 6 druhé věty směrnice 2014/42 ve spojení s článkem 47 Listiny (věc C-49/23).

⁵ – Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 24. února 2005 o konfiskaci výnosů a majetku z trestné činnosti a nástrojů trestné činnosti (Úř. věst. 2005, L 68, s. 49). Tento právní předpis byl rovněž nahrazen směrnicí 2024/1260.

12. Zapáté a za předpokladu, že by dotčená vnitrostátní ustanovení měla být v návaznosti na rozsudek Soudního dvora považována za neslučitelná s lotyšskou ústavou a unijním právem, upřesňuje předkládající soud, že by měla být prohlášena za neplatná od samého počátku, což by mělo negativní dopad na stabilitu státního rozpočtu a právní jistotu v případě zpětného účinku spjatého s touto neplatností. Proto si soud klade otázku, zda je možné, aby sám v nadcházejícím rozsudku stanovil datum, ke kterému tato ustanovení pozbydou účinnosti, což je datum, které může odpovídat datu uplynutí jejich platnosti, pokud uvedená ustanovení již nejsou platná.

13. Za těchto podmínek se Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Ústavní soud) rozhodl přerušit řízení ve všech třech dotčených věcech a položit Soudnímu dvoru ve věci C-767/22 následující předběžné otázky:

- „1) Spadá do působnosti směrnice 2014/42, zvláště jejího článku 4, a rámcového rozhodnutí 2005/212, zvláště jeho článku 2, vnitrostátní právní úprava, podle níž vnitrostátní soud rozhoduje o konfiskaci nezákonně nabytého majetku v samostatném řízení týkajícím se uvedeného majetku, které není součástí hlavního trestního řízení, a to předtím, než bylo konstatováno spáchání trestného činu a než byla určitá osoba uznána vinnou z jeho spáchání, a v níž je stanovena rovněž konfiskace na základě skutečností vyňatých ze spisu trestního řízení?
- 2) Je-li odpověď na první otázku kladná, je třeba ustanovení upravující přístup ke spisu v řízeních týkajících se nezákonně nabytého majetku, pokládat za slučitelná s právem na spravedlivý proces, které je zakotveno v článku 47 Listiny a v čl. 8 odst. 1 směrnice 2014/42?
- 3) Musí být zásada přednosti unijního práva vykládána v tom smyslu, že brání tomu, aby ústavní soud členského státu, který rozhoduje o ústavní stížnosti podané proti vnitrostátní právní úpravě, která byla prohlášena za neslučitelnou s unijním právem, rozhodl, že se použije zásada právní jistoty a že právní účinky této právní úpravy jsou zachovány po dobu, kdy byla tato právní úprava v platnosti?“

14. Kromě první a třetí předběžné otázky, které již byly vzneseny ve věci C-767/22, položil Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Ústavní soud) Soudnímu dvoru ve věci C-161/23 následující předběžnou otázku:

- „2) Je-li odpověď na první otázku kladná, musí být taková vnitrostátní právní úprava, která upravuje dokazování nezákonného původu majetku v řízeních týkajících se nezákonně nabytého majetku, jako je právní úprava zavedená napadenými ustanoveními, považována za slučitelnou s právem na spravedlivý proces zakotveným v člancích 47 a 48 Listiny a v čl. 8 odst. 1 směrnice 2014/42?“

15. Kromě první a třetí předběžné otázky, které již byly vzneseny ve věci C-767/22, položil Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Ústavní soud) Soudnímu dvoru ve věci C-49/23 následující předběžné otázky:

- „2) Je-li odpověď na první otázku kladná, je třeba za pojem ‚příkaz ke konfiskaci‘ ve smyslu směrnice 2014/42, zejména jejího čl. 8 odst. 6 druhé věty, považovat nejen soudní rozhodnutí, kterým se prohlašuje, že majetek byl nabyt nezákonně, a nařizuje se jeho konfiskace, ale také soudní rozhodnutí, kterým se zastavuje řízení týkající se nezákonně nabytého majetku?

- 3) Je-li odpověď na druhou otázku záporná, je právní úprava, která nestanoví, aby osoba, která má vztah k majetku, mohla podat opravný prostředek proti příkazu ke konfiskaci, slučitelná s článkem 47 Listiny a čl. 8 odst. 6 druhou větou směrnice 2014/42?“

III. Řízení před Soudním dvorem

16. Písemná vyjádření předložili někteří žalobci v původním řízení, lotyšská a česká vláda, jakož i Komise. Na jednání konaném dne 15. dubna 2024 přednesli žalobci v původním řízení, lotyšská vláda a Komise ústní vyjádření.

IV. Analýza

17. Jak vyplývá ze žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce, předkládající soud má za to, že je třeba, aby Soudní dvůr podal výklad směrnice 2014/42 a rámcového rozhodnutí 2005/212, jakož i článků 47 a 48 Listiny, a to s ohledem na pochybnosti, které má uvedený soud ohledně souladu ustanovení vnitrostátních právních předpisů o konfiskaci nezákonně nabytého majetku týkajících se přístupu ke spisu, pravidel týkajících se prokazování původu majetku a podání opravného prostředku proti příkazu ke konfiskaci. Před zahájením této meritorní diskuze si předkládající soud klade otázku ohledně použitelnosti těchto právních předpisů v projednávaném případě, což vede k nutnosti posoudit otázku pravomoci Soudního dvora.

A. K pravomoci Soudního dvora

18. Podle ustálené judikatury nemá Soudní dvůr pravomoc odpovědět na položenou předběžnou otázku, pokud je zjevné, že nelze použít ustanovení unijního práva, které má být předmětem výkladu Soudního dvora⁶. Pokud právní situace nespadá do působnosti unijního práva, Soudní dvůr nemá pravomoc o ní rozhodnout, a případně uplatňovaná ustanovení Listiny nemohou sama o sobě tuto pravomoc založit⁷. Komise a česká vláda mají za to, že s ohledem na judikaturu Soudního dvora týkající se působnosti směrnice 2014/42 a rámcového rozhodnutí 2005/212 nelze tato ustanovení použít na dotčenou vnitrostátní právní úpravu.

1. K použitelnosti směrnice 2014/42 a rámcového rozhodnutí 2005/212

a) K trestní povaze řízení o konfiskaci vedeného ve věcech v původních řízeních

19. S ohledem na cíle a znění ustanovení směrnice 2014/42, jakož i na kontext, v němž byla tato směrnice přijata, je třeba mít za to, že tato směrnice je stejně jako rámcové rozhodnutí 2005/212, jehož ustanovení má podle bodu 9 svého odůvodnění rozšířit, aktem, jehož cílem je uložit členským státům povinnost zavést minimální společná pravidla pro konfiskaci nástrojů a výnosů v souvislosti s trestnými činy, a to zejména za účelem usnadnění vzájemného uznávání soudních příkazů ke konfiskaci přijatých v rámci trestních řízení⁸.

⁶ – Rozsudek ze dne 24. února 2022, Viva Telecom Bulgaria (C-257/20, EU:C:2022:125, bod 123).

⁷ – Usnesení ze dne 18. dubna 2023, Vantage Logistics (C-200/22, EU:C:2023:337, bod 27).

⁸ – Rozsudek ze dne 28. října 2021, Komisia za protivodejstvie na korupcijata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imuštstvo (C-319/19, EU:C:2021:883, bod 36).

20. Pokud jde o věcnou působnost směrnice 2014/42 a rámcového rozhodnutí 2005/212, rozhodl Soudní dvůr, že se tyto akty nevztahují na právní úpravu členského státu, která stanoví, že konfiskaci nezákonně nabytého majetku nařizuje vnitrostátní soud „v rámci“ řízení nebo v návaznosti na řízení, které se netýká konstatování, že byl spáchán jeden nebo více trestných činů⁹. V tomto ohledu je třeba připomenout, že podle čl. 2 odst. 4 směrnice 2014/42¹⁰ se „konfiskací“ rozumí trvalé odnětí majetku nařízené soudem „v souvislosti s trestným činem“. Soudní dvůr měl tedy za to, že řízení o konfiskaci správní¹¹ nebo občanskoprávní povahy nespadá do věcné působnosti směrnice 2014/42 a rámcového rozhodnutí 2005/212. Na podporu tohoto závěru uvedl Soudní dvůr, že toto řízení existuje ve vnitrostátním právu souběžně s režimem konfiskace podle trestního práva, zaměřuje se výlučně na majetek, v souvislosti s nímž je tvrzeno, že byl nabyt nezákonně, a je vedeno nezávisle na případném trestním řízení vedeném proti údajnému pachateli dotčených trestných činů, jakož i na výsledku takového řízení, zvláště na případném odsouzení uvedeného pachatele¹².

21. Je nutno konstatovat, že lotyšská právní úprava je zjevně specifická ve vztahu k vnitrostátním právním předpisům zmíněným ve výše uvedené judikatuře, jelikož řízení o konfiskaci dotčeného nezákonně nabytého majetku není správní ani občanskoprávní, ale trestněprávní. Všechna pravidla upravující toto řízení jsou obsažena v trestním řádu, a zejména v jeho člancích 626 až 631. Z toho vyplývá, že k zahájení zvláštního řízení o konfiskaci dochází nutně během přípravné fáze trestního vyšetřování, jehož cílem je určit individuální trestní odpovědnost na základě rozhodnutí odpovědného vyšetřovatele se souhlasem státního zástupce pověřeného vedením vyšetřování nebo samotného státního zástupce. Toto rozhodnutí o „stíhání z důvodu nezákonného nabytí majetku“ se týká odňatého nebo zajištěného majetku, v souvislosti s nímž všechny důkazy nasvědčují tomu, že byl nabyt nezákonně nebo že souvisí s trestným činem¹³, přičemž uvedené důkazy jsou součástí spisu k takzvanému hlavnímu trestnímu řízení, v němž má být prokázána vina dotyčné osoby. Na tyto důkazy se vztahuje důvěrnost vyšetřování a osoby, které mají vztah k dotčenému majetku, se s nimi mohou seznámit pouze na základě svolení odpovědné osoby a v rozsahu, který určí, přičemž odmítnutí lze napadnout opravným prostředkem podaným k soudu, u něhož musí být v rámci posouzení jeho opodstatněnosti zohledněn cíl hlavního trestního řízení vedeného současně s řízením o konfiskaci a souběžně s ním. Režim prokazování původu majetku je kromě toho stanoven v několika ustanoveních trestního řádu. Konečně příkaz ke konfiskaci vydává trestní soud, který následně rozhodne

⁹ – Rozsudky ze dne 19. března 2020 „Agro In 2001“ (C-234/18, EU:C:2020:221, bod 61) a ze dne 28. října 2021, Komisia za protivodejstvie na korupcijata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imušestvo (C-319/19, EU:C:2021:883, bod 41).

¹⁰ – Pokud jde o pojem „konfiskace“, je třeba odkázat výhradně na definici uvedenou v čl. 2 bodě 4 směrnice 2014/42, neboť tato směrnice nahradila podle svého čl. 14 odst. 1 mimo jiné první čtyři odrážky článku 1 rámcového rozhodnutí 2005/212, včetně odrážky týkající se definice tohoto pojmu [rozsudek ze dne 10. listopadu 2022, DELTA STROY 2003 (C-203/21, EU:C:2022:865, bod 30)].

¹¹ – Rozsudek ze dne 9. března 2023, Otdel „Mitničesko razsledvane i razuznavane“ (C-752/21, EU:C:2023:179, bod 44).

¹² – Rozsudky ze dne 19. března 2020 „Agro In 2001“ (C-234/18, EU:C:2020:221, bod 60) a ze dne 28. října 2021, Komisia za protivodejstvie na korupcijata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imušestvo (C-319/19, EU:C:2021:883, bod 38).

¹³ – Je třeba upřesnit, že řízení o konfiskaci nezákonně nabytého majetku vedené ve věcech v původních řízeních odpovídá řízení upravenému v čl. 626 odst. 1 trestního řádu, což je situace, která se liší od situace uvedené v následujících dvou odstavcích tohoto článku, které stanoví, že vyšetřovatel nebo státní zástupce může zahájit řízení o konfiskaci, pokud ukončí trestní řízení z jiných důvodů, než je zproštění podezření dotyčné osoby.

o meritu věci a určí trestní odpovědnost¹⁴, přičemž proti tomuto rozhodnutí lze podat opravný prostředek k trestnímu soudu druhého stupně, který má stejné pravomoci jako soud prvního stupně¹⁵.

22. Zvláštní řízení o konfiskaci dotčeného majetku je sice formálně odlišné od hlavního trestního řízení, jehož cílem je určit vinu obviněného, je však nepopíratelně a úzce spjata několika hledisky s posledně uvedeným řízením a je jeho dodatkem. Zakládá se na týchž skutečnostech a tatáž osoba je trestně stíhána v souvislosti s daným trestným činem a jejíž majetek je zajištěn před tím, než je proti ní zahájeno „stíhání“ z důvodu nezákonného nabytí majetku. Jak zdůrazňuje lotyšská vláda, první z těchto řízení tak lze zahájit pouze v rámci druhého řízení, není tedy zcela nezávislé na „případném“ trestním řízení vedeném proti údajnému pachateli trestných činů.

23. Nakonec je třeba uvést, že trestný čin vytýkaný osobám, jejichž trestní odpovědnost má být určena a proti nimž současně směřuje zvláštní řízení o konfiskaci majetku, a sice v projednávané věci praní špinavých peněz, odpovídá jednomu z trestných činů, na které se vztahují právní nástroje taxativně vyjmenované v článku 3 směrnice 2014/42, konkrétně pod písm. d), takže předmět vnitrostátního řízení o konfiskaci proto spadá do věcné působnosti této směrnice.

24. Je nesporné, že příslušný trestní soud, na který se obrátil vyšetřovatel nebo státní zástupce na základě článku 626 a následujících trestního řádu, rozhoduje pouze o původu majetku před tím, než bude rozhodnuto o vině dotčené osoby, a tedy nezávisle na jakémkoliv rozhodnutí, kterým se uvedená osoba odsuzuje, v rámci souběžně probíhajícího hlavního řízení. Tato situace vylučuje použití čl. 4 odst. 1 směrnice 2014/42, ale vyvolává otázku použití čl. 4 odst. 2 téže směrnice ve spojení s jejím čl. 2 bodem 4. Jedná se o dosud neřešenou právní otázku, na kterou výše uvedená judikatura Soudního dvora neumožňuje poskytnout jasnou odpověď, jelikož čl. 4 odst. 2 tohoto aktu nebyl nikdy zmíněn, a tedy začleněn do úvah, jejichž předmětem je výklad pojmu „konfiskace“¹⁶.

b) K výkladu čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42

25. Podle ustálené judikatury Soudního dvora je třeba při výkladu ustanovení unijního práva zohlednit nejen jeho znění, ale i jeho kontext a cíle sledované právní úpravou, jíž je součástí. Historie vzniku ustanovení unijního práva může rovněž poskytnout informace relevantní pro jeho výklad¹⁷.

¹⁴ – Viz bod 13.1 předkládacího rozhodnutí ve věci C-767/22.

¹⁵ – Podle článku 70.¹⁰ Krimināllikums (trestní zákon) zvláštní konfiskace majetku, což je nucené zcizení nezákonně nabytého majetku nebo předmětu trestného činu nebo majetku, který byl nabyt v souvislosti s trestným činem, ve prospěch státu a bez náhrady, nepředstavuje trest. Tato definice odpovídá pojmu „konfiskace“ uvedenému v čl. 2 bodě 4 směrnice 2014/42. Ze znění tohoto ustanovení vyplývá, že v tomto rámci není relevantní, zda je konfiskace trestem podle trestního práva. Takové opatření, jako je opatření dotčené v původním řízení, které vede k trvalému odnětí zajištěného majetku nařízenému soudem v souvislosti s trestným činem, tedy spadá pod uvedený pojem „konfiskace“ [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 14. ledna 2021, Okražna prokuratura – Chaskovo a Apelativna prokuratura – Plovdiv (C-393/19, EU:C:2021:8, body 47 a 48)].

¹⁶ – Soudní dvůr podal výklad týkající se pouze čl. 4 odst. 1 směrnice 2014/42 v rozsudcích ze dne 21. října 2021, Okražna prokuratura – Varna (C-845/19 a C-863/19, EU:C:2021:864, body 49 až 57) a ze dne 28. října 2021, Komisia za protivodejstvje na korupcijata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imuštstvo (C-319/19, EU:C:2021:883, bod 35).

¹⁷ – Rozsudek ze dne 19. září 2019, Gesamtverband Autoteile-Handel (C-527/18, EU:C:2019:762, bod 30).

1) Doslovný výklad

26. Článek 4 odst. 2 směrnice 2014/42 stanoví, že není-li konfiskace na základě odstavce 1 tohoto článku možná, přijmou členské státy alespoň v případech, kdy je tato nemožnost výsledkem nemoci nebo útěku podezřelé či obviněné osoby, nezbytná opatření umožňující konfiskaci nástrojů a výnosů v případech, kdy bylo zahájeno trestní řízení ohledně trestného činu, který může přímo, či nepřímo vést k hospodářskému prospěchu, a toto řízení by mohlo vést k odsouzení za trestný čin, pokud by podezřelá nebo obviněná osoba byla schopna účasti v řízení.

27. Pokud jde zaprvé o doslovný výklad, čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42 definuje jeden ze dvou druhů konfiskace uvedených v tomto článku v negativní podobě, neboť naopak upravuje situaci, kdy konfiskace není možná „na základě odstavce 1“ uvedeného článku, který se týká konfiskace provedené v návaznosti na pravomocné odsouzení údajného pachatele trestného činu. Členské státy tedy musí stanovit režim konfiskace nezákonně nabytého majetku, který takové odsouzení neimplikuje.

28. Musí být tento režim chápán tak, že nutně zahrnuje pouze případy nemoci nebo útěku dotyčné osoby vzhledem k tomu, že výraz „alespoň“ odráží minimální povahu harmonizačních pravidel? Není naopak vhodnější chápat tento výraz tak, že pouze uvádí příklad situací, kdy nastane nemožnost, který není zcela vyčerpávající, jelikož minimální harmonizace zavedená čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42 se odráží v požadavku vnitrostátního režimu konfiskace majetku bez odsouzení, který je založen na konstatování, že takové odsouzení není možné provést za obvyklých podmínek¹⁸? Znění dotčeného ustanovení tedy není zcela jednoznačné, což ztěžuje pochopení jeho dosahu a vztahu mezi oběma odstavci článku 4 směrnice 2014/42¹⁹.

29. Podotýkám však, že dotčené zvláštní řízení o konfiskaci v lotyšském právu existuje souběžně s klasičtějším řízením směřujícím k odsouzení pachatele a jeho zahájení zejména předpokládá, že „z objektivních důvodů *není možné*, aby bylo v blízké budoucnosti (v přiměřené lhůtě) zahájeno trestní řízení před soudy, nebo toto řízení může být spojeno s neodůvodněnými vysokými náklady“²⁰. Tato formulace odráží myšlenku praktické nemožnosti provedení klasického řízení o konfiskaci z téhož časového hlediska, jako je hledisko uvedené v čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42²¹.

30. Taková situace může mít původ v nemoci nebo útěku podezřelé nebo obviněné osoby, ale také v trestním řízení, které se vyznačuje velkou složitostí související s množstvím dotčených osob, společností a fyzických osob, jejich bydlištěm či sídlem v jiném státě, než je stát orgánů pověřených řízením, mezinárodní a organizovanou povahou trestné činnosti a následnými obtížemi spjatými s policejní a soudní pomocí, ze své podstaty komplikovanou povahou vytýkaného trestného činu nebo vytýkaných trestných činů, přičemž vše musí být posuzováno ve

¹⁸ – V tomto ohledu odkazují na znění bodu 15 odůvodnění směrnice 2014/42, který stanoví, že „[n]ení-li konfiskace možná na základě pravomocného odsouzení, mělo by být *za určitých podmínek* stále možné konfiskovat nástroje a výnosy *alespoň* v případech nemoci nebo útěku podezřelé či obviněné osoby“ (zvýrazněno autorem tohoto stanoviska). Stejně tak bod 7 odůvodnění nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1805 ze dne 14. listopadu 2018 o vzájemném uznávání příkazů k zajištění a příkazů ke konfiskaci (Úř. věst. 2018, L 303, s. 1) uvádí, že minimální pravidla směrnice 2014/42 se týkají konfiskace nástrojů a výnosů z trestné činnosti, „včetně“ případů nemoci nebo útěku podezřelé či obviněné osoby „v případech, kdy již bylo zahájeno trestní řízení ohledně trestného činu“, rozšířené konfiskace a konfiskace majetku třetích osob.

¹⁹ – Odstavec 2 tohoto článku tak umožňuje konfiskaci v případě, že trestní řízení pravděpodobně nepovede k odsouzení za trestný čin, protože podezřelá nebo obviněná osoba, která je nemocná nebo na útěku, se nedostavila k soudu, což jsou situace, které v různých členských státech odpovídají situacím řízení o odsouzení v nepřítomnosti, které je výslovně zmíněno v odstavci 1 uvedeného článku, jak je uvedeno v bodě 15 odůvodnění směrnice 2014/42. Posledně uvedená úvaha tak vyvolává otázku vymezení vlastní a užitečné působnosti čl. 4 odst. 2 této směrnice.

²⁰ – Článek 626 odst. 1 trestního řádu.

²¹ – Bod 16 odůvodnění této směrnice upřesňuje, že „nemocí“ by se měla rozumět neschopnost podezřelé nebo obviněné osoby k účasti v trestním řízení „po delší dobu“, v důsledku čehož nemůže řízení pokračovat za normálních podmínek.

vztahu k velikosti vnitrostátního represivního aparátu a jeho schopnosti vést takové řízení v souladu s přísnými pravidly promlčení a při současném řešení běžné trestné činnosti podle obecných právních předpisů. Tato konfigurace podle mého názoru odpovídá situaci popsané předkládajícím soudem v souvislosti s vnitrostátním trestním řízením týkajícím se rozsáhlého praní výnosů z trestné činnosti prostřednictvím účtů zřízených u různých lotyšských bankovních institucí společnostmi registrovanými v Estonsku, Švýcarsku a v Belize a státními příslušníky Ukrajinské republiky, Uzbekistánu, Čínské lidové republiky a Ruské federace. Zahájení dotčeného řízení o konfiskaci se řídí situací, kdy je proti těmto osobám vedeno trestní řízení týkající se trestného činu, v projednávané věci praní špinavých peněz, které může přímo, či nepřímo vést k získání hospodářského prospěchu a toto řízení by mohlo vést k odsouzení v trestním řízení, pokud by se uvedené osoby mohly za obvyklých podmínek dostavit k soudu rozhodujícímu ve věci samé.

31. Je třeba zdůraznit, že návrh směrnice²² obsahoval zvláštní ustanovení nadepsané „konfiskace bez odsuzujícího rozsudku“, které výslovně a vyčerpávajícím způsobem uvádí případy, ve kterých může být takové opatření přijato. Je nesporné, že spolunormotvůrci vyjádřili odlišné názory na toto ustanovení, přičemž přání Evropského parlamentu, aby se jednalo o obecné ustanovení o konfiskaci, které není založeno na odsouzení, narazilo na nesouhlas Rady, což se projevilo méně přesným zněním kompromisu obsaženého v čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42 a použitím výrazu „alespoň“ před uvedením případů, kdy není konfiskace možná v důsledku nemoci a útěku dotčené osoby²³.

2) Kontextuální výklad

32. Kontextuální výklad zaprvé vyžaduje, aby byl příkaz ke konfiskaci stanovený v čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42 uveden do souvislosti s opatřením spočívajícím v zajištění majetku, možností konfiskovat majetek třetích osob a účinnými procesními zárukami, které tato směrnice poskytuje osobám dotčeným těmito opatřeními k zajištění a konfiskaci.

33. Je třeba zdůraznit, že základní práva uvedená v článku 47 Listiny jsou potvrzena i samotnou směrnicí 2014/42, jejíž č. 8 odst. 1 stanoví, že členské státy přijmou nezbytná opatření k zajištění toho, aby osoby dotčené opatřeními podle této směrnice měly právo na účinnou právní ochranu a na spravedlivý proces, aby mohly hájit svá práva²⁴. Soudní dvůr opakovaně zdůraznil obecnou povahu znění tohoto ustanovení, které se nevztahuje na podezřelé nebo obviněné osoby, ani na osoby odsouzené za trestný čin. Soudní dvůr s ohledem na toto znění čl. 8 odst. 1 směrnice 2014/42 a bodu 33 jejího odůvodnění rozhodl, že osobami, jimž musí členské státy zajistit účinné prostředky nápravy a spravedlivý proces, jsou nejen osoby odsouzené za trestný čin, ale i třetí osoby, jejichž majetku se týká rozhodnutí o zajištění nebo konfiskaci²⁵.

34. Tento rozsáhlý výklad, který je založen na účinné soudní ochraně každé osoby, jejíž práva jsou významně zasažena provedením opatření k zajištění nebo konfiskaci, je plně slučitelný s věcnou působností směrnice 2014/42, která zahrnuje trestní řízení o konfiskaci majetku dotčeného ve věci

²² – Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o zmrazování [zajišťování] a konfiskaci výnosů z trestné činnosti v Evropské unii [COM/2012/085 final – 2012/0036 (COD)].

²³ – Dokument Komise „Analýza konfiskačních opatření, která nejsou založena na odsuzujícím rozsudku v Evropské unii“ [SWD(2019) 1050 final ze dne 12. dubna 2019, s. 4].

²⁴ – Rozsudek ze dne 21. října 2021, Okražna prokuratura – Varna (C-845/19 a C-863/19, EU:C:2021:864, bod 75).

²⁵ – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 21. října 2021, Okražna prokuratura – Varna (C-845/19 a C-863/19, EU:C:2021:864, body 76 a 77), jakož i ze dne 12. května 2022, RR a JG (Zajištění majetku třetích osob) (C-505/20, EU:C:2022:376, bod 34).

v původním řízení. Mám za to, že výše uvedená judikatura Soudního dvora může, a dokonce musí být ku prospěchu osob, proti nimž je vedeno toto řízení, jelikož jakýkoli opačný výsledek by vedl k přinejmenším paradoxním situacím, které nejsou žádoucí.

35. V projednávané věci z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že peněžní prostředky nacházející se na lotyšských bankovních účtech, jakož i nemovitosti držené právníky a fyzickými osobami, domnělými pachateli trestného činu praní špinavých peněz, byly zajištěny v rámci trestního řízení zahájeného proti nim před zahájením řízení o konfiskaci majetku. Vzhledem k tomu, že zabavené částky a nemovitý majetek se staly nedostupnými, protože jsou pod kontrolou orgánů veřejné moci, je třeba konstatovat, že zajištění provedená ve věcech v původních řízeních představují opatření spočívající v „zajištění“ ve smyslu čl. 2 bodu 5 směrnice 2014/42. Krom toho vzhledem k tomu, že majetek těchto osob mohl být v okamžiku zajištění předmětem pozdější konfiskace podle lotyšského práva, situace těchto osob spadá do rozsahu působnosti článku 7 této směrnice. V důsledku toho jsou tyto osoby dotčeny opatřením stanoveným uvedenou směrnicí ve smyslu jejího čl. 8 odst. 1, který členským státům ukládá povinnost zaručit právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces, aby dotčené osoby mohly hájit svá práva²⁶.

36. Výklad čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42, který by z působnosti tohoto ustanovení vyloučil řízení o konfiskaci dotčené ve věcech v původních řízeních, by vedl k situaci, v níž by došlo k rozdělení soudní ochrany stanovené touto směrnicí, a to v tom smyslu, že by tuto ochranu měly osoby dotčené opatřením spočívajícím v zajištění, avšak následně by o ni přišly při zahájení výše uvedeného řízení. Taková situace je tím spíše nesoudržná, že opatření spočívající v zajištění a konfiskaci spolu úzce souvisejí, jak je zdůrazněno v bodě 27 odůvodnění směrnice 2014/42, neboť jsou součástí téhož mechanismu, jehož cílem je neutralizovat výnosy z trestné činnosti.

37. Je rovněž zajímavé uvést, že vzhledem k obzvláště široké formulaci článku 626 trestního řádu, pokud jde o působnost řízení o konfiskaci majetku²⁷, není osoba dotčená tímto řízením pouze údajným pachatelem trestného činu stíhaného v rámci samostatného řízení, ale může se jednat i o osobu spadající do kategorie třetích osob ve smyslu směrnice 2014/42, jejichž majetek může být konfiskován za podmínek stanovených v článku 6 směrnice 2014/42²⁸, přičemž obě kategorie mohou být dotčeny týmhž řízením. I v tomto případě by restriktivní výklad čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42 vedl k šokující dichotomii mezi třetími osobami, které mají v rámci téhož řízení nárok na účinnou soudní ochranu jakožto osoby, na které se vztahuje konfiskační opatření stanovené touto směrnicí ve smyslu jejího čl. 8 odst. 1, a údajnými pachateli trestného činu, kteří by této ochrany byly zbaveny, třebaže obě dvě kategorie jednotlivců jsou směrnicí 2014/42 postaveny na roveň, pokud jde o míru zásahu do jejich práv uplatněním tohoto opatření.

38. Zadruhé považuji za relevantní zasadit čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42 do širšího legislativního kontextu, včetně Úmluvy Organizace spojených národů proti korupci, jejíž čl. 54 odst. 1 písm. c) vybízí státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, aby za účelem usnadnění mezinárodní spolupráce při konfiskaci zvážily přijetí nezbytných opatření, která umožní konfiskaci výnosů z korupce v případě, že nedošlo k odsouzení za trestný čin, nelze-li pachatele stíhat z důvodu

²⁶ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. května 2022, RR a JG (Zajištění majetku třetích osob) (C-505/20, EU:C:2022:376, body 25 až 33). Zajištění majetku je definováno v čl. 2 bodě 5 směrnice 2014/42 jako „dočasný zákaz převodu, zničení či přeměny majetku, nakládání s ním či jeho přemístění nebo jeho dočasné převzetí do úschovy či převzetí kontroly nad ním“. Pokud jde o případy, kdy směrnice 2014/42 umožňuje provést zajištění majetku, článek 7 této směrnice stanoví, že členské státy přijmou nezbytná opatření umožňující zajištění majetku za účelem případné pozdější konfiskace.

²⁷ – Předkládající soud v žádostech o rozhodnutí o předběžné otázce pravidelně odkazuje na právo „osoby, která má vztah k majetku“.

²⁸ – Článek 6 směrnice 2014/42 týkající se konfiskace majetku třetích osob vyzývá členské státy, aby přijaly nezbytná opatření umožňující konfiskaci výnosů nebo jiného majetku, jehož hodnota odpovídá výnosům z trestné činnosti, který byl přímo, či nepřímo převeden podezřelou nebo obviněnou osobou na třetí osobu nebo který třetí osoby nabyly od podezřelé či obviněné osoby, alespoň v případech, kdy tyto třetí osoby věděly nebo měly vědět, že účelem převodu nebo nabytí bylo vyhnout se konfiskaci.

smrti, útěku nebo nepřítomnosti nebo „v jiných vhodných případech“²⁹. Podotýkám, že čl. 1 písm. d) Úmluvy Rady Evropy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu a o financování terorismu stanoví, že výrazem „konfiskace“ se rozumí sankce nebo opatření nařízené soudem následující po řízení, „které se týká jednoho nebo více trestných činů, jež vede k trvalému odnětí majetku“. Článek 23 odst. 5 této úmluvy rovněž vyzývá její strany, aby pomáhaly při výkonu příkazů ke konfiskaci, které nejsou založeny na odsuzujícím rozsudku v trestním řízení, zejména pokud byly nařízeny „na základě trestného činu“.

39. Je rovněž důležité zmínit nařízení 2018/1805, jehož čl. 2 odst. 2, který definuje „příkaz ke konfiskaci“³⁰, musí být vykládán ve světle bodu 13 odůvodnění tohoto nařízení, podle kterého se tento akt musí vztahovat na všechny druhy příkazů k zajištění a příkazů ke konfiskaci vydaných v souvislosti s trestným činem, a tedy s výjimkou příkazů vydaných v rámci občanskoprávních nebo správních řízení. Uvedené nařízení se tak vztahuje na konfiskaci založenou na odsuzujícím rozsudku, či bez něj, za podmínky, že příkazy ke konfiskaci jsou vydány v rámci trestních řízení³¹. Nakonec připomínám, že dne 24. dubna 2024 byla přijata směrnice 2024/1260, která nahradila směrnicí 2014/42, čímž bylo v podstatě poukázáno na nedostatky, které oslabují schopnost členských států zejména zajišťovat a konfiskovat nezákonně nabytý majetek. Stojí za povšimnutí, že tento nový standard stanoví dva druhy příkazů ke konfiskaci bez odsuzujícího rozsudku, z nichž jeden zrcadlí seznam přesně vymezených situací³² a druhý se uplatní v případě nemožnosti konfiskace podle jiných ustanovení této směrnice, a pokud je vnitrostátní soud přesvědčen, že zajištěný majetek má svůj původ v trestné činnosti spáchané v rámci zločinného spolčení, a to s přihlédnutím ke všem okolnostem věci, jako je skutečnost, že hodnota majetku je značně nepřiměřená legálním příjmům vlastníka majetku³³.

3) Teleologický výklad

40. S ohledem na cíle a znění ustanovení směrnice 2014/42, jakož i na kontext, v němž byla tato směrnice přijata, je tedy třeba mít za to, že směrnice je stejně jako rámcové rozhodnutí 2005/212, jehož ustanovení má uvedená směrnice podle bodu 9 svého odůvodnění rozšířit, aktem, jehož cílem je uložit členským státům povinnost zavést minimální společná pravidla pro konfiskaci nástrojů a výnosů souvisejících s trestnými činy, a to zejména za účelem usnadnění vzájemného uznávání soudních příkazů ke konfiskaci přijatých v rámci trestních řízení³⁴. Jak již bylo uvedeno, nařízení 2018/1805 se vztahuje na všechny příkazy ke konfiskaci, ať již jsou založeny na

²⁹ – Toto ustanovení bylo výslovně uvedeno v návrhu směrnice [COM/2012/085 final – 2012/0036 (COD)] jako zdroj inspirace článku 5 této směrnice týkajícího se konfiskace bez odsuzujícího rozsudku. V této souvislosti byly rovněž citovány názory vyjádřené ve zprávě Lyonské a Římské skupiny odborníků v rámci G8, která zdůrazňuje, že ačkoli je v zásadě třeba provádět konfiskaci založenou na odsuzujícím rozsudku, jsou případy, kdy trestní stíhání není možné z důvodu smrti či útěku obžalovaného, kvůli nedostatku důkazů umožňujících zahájení trestního stíhání nebo „z jiných technických příčin“. Na závěr se uvádí, že zavedení ustanovení umožňujících konfiskaci bez odsuzujícího rozsudku v trestním řízení podpořili i odborníci ze sítě Camden Asset Recovery Inter-Agency Network (CARIN), která sdružuje příslušné orgány v oblasti vymáhání majetku, a z platformy úřadů pro vyhledávání majetku z trestné činnosti.

³⁰ – Příkazem ke konfiskaci je pravomocný trest nebo opatření uložené soudem, které navazuje na řízení v souvislosti s trestným činem a vede k trvalému odnětí majetku fyzické nebo právnické osoby.

³¹ – Viz str. 5 dokumentu Komise nazvaného „Analýza konfiskačních opatření, která nejsou založena na odsuzujícím rozsudku v Evropské unii“ [SWD(2019) 1050 final ze dne 12. dubna 2019].

³² – Znění článku 15 směrnice 2024/1260 je explicitnější než znění čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42 v tom smyslu, že výčet dotčených okolností je zjevně vyčerpávající. Dalším rozlišovacím prvkem je to, že tento druh konfiskace bez odsuzujícího rozsudku se vztahuje pouze na situaci, kdy bylo zahájeno trestní řízení, ale nebylo možné v něm pokračovat z důvodu jedné z těchto okolností, ačkoli by bylo možné, aby toto řízení vedlo k odsouzení v trestním řízení, aniž taková okolnost nastala (podotýkám však, že znění bodu 31 odůvodnění směrnice 2024/1260, který vymezuje podmínku nemoci dotčené osoby, je v tomto ohledu v rozporu se zněním článku 15 této směrnice).

³³ – Bod 34 odůvodnění návrhu směrnice uvádí, že členské státy by měly mít možnost rozhodnout, že umožní nařízení konfiskace nevysvětlitelného bohatství „odděleně od trestního řízení o trestném činu“, což odpovídá situaci, která nastala v původních řízeních.

³⁴ – Rozsudek ze dne 14. ledna 2021, Okrašna prokuratura – Chaskovo a Apelativna prokuratura – Plovdiv (C-393/19, EU:C:2021:8, bod 36).

odsuzujícím rozsudku, či nikoli, za předpokladu, že jsou přijaty v rámci trestního řízení³⁵, což je podle mého názoru případ rozhodnutí vydaných na konci dotčeného vnitrostátního řízení. Spadají tudíž do působnosti tohoto nařízení, i kdyby bylo třeba mít za to, že čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42 není v projednávaném případě použitelný³⁶.

41. Teleologický výklad čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42 však musí zohlednit jiný cíl uvedený v bodě 41 jejího odůvodnění, který jasně uvádí, že cílem této směrnice je „usnadnění“ konfiskace majetku v trestních věcech. Toto opatření je spolu s opatřením spočívajícím v zajištění právem prezentováno jako jeden z nejúčinnějších prostředků boje proti organizovanému zločinu, neboť odstraňuje finanční motivaci, která je pro trestnou činnost stěžejní³⁷. Tato snaha o více než legitimní účinnost podle mého názoru hovoří ve prospěch dynamického výkladu čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42, který do své působnosti zahrnuje trestní řízení o konfiskaci, jako je tomu v případě věcí v původních řízeních, přičemž je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury Soudního dvora platí, že pokud lze ustanovení unijního práva vykládat několika způsoby, je třeba upřednostnit takový výklad, kterým se zachová jeho užitečný účinek³⁸.

42. Jak v podstatě zdůrazňuje Komise v pracovním dokumentu³⁹, v oblasti organizované trestné činnosti se donucovací orgány často potýkají se složitými finančními toky, jejichž cílem je zatajit nezákonný původ majetku, jakož i s postupy (krycí společnosti, tzv. bílí koně atd.), které odvádějí pozornost od pachatele trestné činnosti. I když jsou odhaleny nezákonné finanční prostředky, může být jejich propojení s trestným činem a s pachatelem trestného činu spjato s nepřekonatelnými problémy. Řízení o konfiskaci majetku, které není založeno na odsuzujícím rozsudku, je vhodným řešením tohoto jevu.

43. Takové řízení umožňuje rychle vyřešit majetkovou otázku, což rovněž odpovídá cíli směrnice 2014/42, jejíž čl. 8 odst. 3 stanoví, že platnost příkazu k zajištění musí trvat jen po dobu nezbytně nutnou k obstarání majetku za účelem případné pozdější konfiskace. Tato snaha o rychlost má původ v zásahu do práv dotčené osoby⁴⁰ a v tom, že členské státy čelí objektivním obtížím vyplývajícím z povinnosti nakládat se zajištěným majetkem s cílem zachovat jeho hospodářskou hodnotu. Je zřejmé, že uchovávaní a zabezpečení takového majetku, jako jsou vily, jachty, letadla nebo umělecká díla, představují značné náklady a jejich zpeněžení prostřednictvím jejich prodeje⁴¹ třetím osobám nepředstavuje právně jednoduché řešení bez rizika. Režim konfiskace majetku, který je nezávislý na určení individuální trestní odpovědnosti, se jeví jako zcela vhodný k dosažení výše uvedeného cíle.

44. Kromě toho, jak bylo uvedeno, cílem směrnice 2014/42 je chránit práva osob, které jsou dotčeny opatřeními směřujícími k zajištění a konfiskaci, což má mimořádný význam v případě řízení o konfiskaci majetku bez posouzení této odpovědnosti. Pro účely jednotnosti průběhu

³⁵ – Viz str. 5 dokumentu Komise nazvaného „Analýza konfiskačních opatření, která nejsou založena na odsuzujícím rozsudku v Evropské unii“ [SWD (2019) 1050 final ze dne 12. dubna 2019].

³⁶ – Zajištění provedená příslušnými lotyšskými orgány v rámci trestního vyšetřování praní špinavých peněz se týkají nemovitostí a peněžních prostředků uložených na účtech bankovních institucí nacházejících se v Lotyšsku. Příkazy ke konfiskaci, které se na ně vztahují, tedy nejsou přímo relevantní pro nařízení 2018/1805 a otázku vzájemného uznávání těchto příkazů.

³⁷ – Viz bod 3 odůvodnění směrnice 2014/42 a nařízení 2018/1805, jakož i bod 16 odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2018/1673 ze dne 23. října 2018 o boji vedeném trestněprávní cestou proti praní peněz (Úř. věst. 2018, L 284, s. 22).

³⁸ – Rozsudek ze dne 25. října 2007, Fortum Project Finance (C-240/06, EU:C:2007:636, bod 36).

³⁹ – Viz str. 2 dokumentu Komise nazvaného „Analýza konfiskačních opatření, která nejsou založena na odsuzujícím rozsudku v Evropské unii“ [SWD (2019) 1050 final ze dne 12. dubna 2019].

⁴⁰ – Bod 31 odůvodnění směrnice 2014/42 uvádí, že jelikož příkazy k zajištění omezují právo na vlastnictví, měla by tato předběžná opatření platit jen po dobu nezbytně nutnou pro zachování dostupnosti majetku za účelem jeho případné pozdější konfiskace.

⁴¹ – Článek 10 odst. 2 směrnice 2014/42 členským státům ukládá povinnost stanovit možnost prodeje či převedení zajištěného majetku, je-li to třeba.

těchto řízení považují za žádoucí, aby se na ně mohl vztahovat článek 8 směrnice 2014/42, který zakotvuje právo osob, které jsou dotčeny opatřeními směřujícími k zajištění a konfiskaci, na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces za účelem ochrany jejich práv⁴².

45. Za účelem zajištění celkové soudržnosti unijního právního řádu v klíčové oblasti boje proti organizované trestné činnosti, jakož i jeho soudržnosti s příslušnými mezinárodními právními nástroji, se v tomto kontextu jeví jako relevantní dospět k závěru, že se čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42 použije na trestní řízení o konfiskaci, které se týká nezákonně nabytého majetku zajištěného během vyšetřování trestného činu a je založeno na skutečnosti, že nelze vydat rozhodnutí, a případně v přiměřené lhůtě odsoudit v trestním řízení domnělé pachatele tohoto trestného činu v rámci samostatného souběžně probíhajícího řízení.

46. Pokud by naopak čl. 4 odst. 2 směrnice 2014/42 měl být vykládán v tom smyslu, že konfiskace stanovená dotčenou vnitrostátní právní úpravou nepodléhá minimálním pravidlům, která tato směrnice stanoví v souladu se svým čl. 1 odst. 1, tato právní úprava by spadala do pravomoci členských států stanovit ve svém vnitrostátním právu širší pravomoci, která je zmíněna v bodě 22 odůvodnění uvedené směrnice⁴³. Tento závěr však neumožňuje uzavřít diskusi o pravomoci Soudního dvora odpovědět na projednávané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce. Úloha svěřená generálnímu advokátovi spočívající v pomoci Soudnímu dvoru znamená zvážit v tomto ohledu jiné přístupy.

2. K provedení směrnice 2014/42 dotčenou vnitrostátní právní úpravou

47. Je třeba připomenout, že Soudní dvůr v řadě případů rozhodl, že má pravomoc rozhodnout o žádostech o rozhodnutí o předběžné otázce týkajících se ustanovení unijního práva v situacích, kdy se skutkový stav v původním řízení nacházel mimo působnost tohoto práva, ale kdy se uvedená ustanovení stala beze změny svého předmětu či působnosti použitelnými prostřednictvím vnitrostátního práva v důsledku přímého a bezpodmínečného odkazu na jejich obsah ve vnitrostátních právních předpisech. Z ustálené judikatury Soudního dvora rovněž vyplývá, že v takových situacích existuje zjevný zájem unijního právního řádu na tom, aby za účelem zabránění budoucím rozdílným výkladům byla převzatá ustanovení unijního práva vykládána jednotným způsobem⁴⁴.

48. V projednávané věci ze spisu předloženého Soudnímu dvoru vyplývá, že řízení o konfiskaci nezákonně nabytého majetku, které nebylo založeno na odsuzujícím rozsudku, bylo zavedeno v lotyšské právní úpravě v roce 2005. Lotyšská vláda v rámci svého písemného vyjádření a na jednání uvedla, že směrnice 2014/42 byla provedena mimo jiné prostřednictvím právních ustanovení, kterými se mění trestní zákoník a trestní řád. Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění trestní zákoník, vypracovaná ministerstvem spravedlnosti Lotyšské republiky⁴⁵, obsahuje tabulku shrnující jednotlivé články této směrnice a všechna vnitrostátní ustanovení, která je provádějí, což platí pro článek 8 uvedené směrnice, který byl v plném rozsahu proveden do trestního řádu. Je tedy nesporné, že harmonizované ustanovení, na něž se vztahuje několik

⁴² – Ve zprávě [COM(2020) 217 final] je v podstatě uvedeno, že tento požadavek byl proveden různými způsoby prostřednictvím opatření vložených do trestních řádů členských států, zejména pokud jde o pomoc obhájce osobám, které jsou účastníky řízení o konfiskaci bez odsuzujícího rozsudku. Kromě toho je upřesněno, že právní úprava týkající se dokazování se v jednotlivých členských státech liší.

⁴³ – Rozsudek ze dne 28. října 2021, Komisia za protivodejstvie na korupcijata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imuštestvo (C-319/19, EU:C:2021:883, bod 37).

⁴⁴ – Rozsudek ze dne 12. července 2012, SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, body 86 a 87, jakož i citovaná judikatura).

⁴⁵ – K dispozici na následující internetové adrese:
<https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/AB2871419A747C7FC2258011002DD2FA?OpenDocument>.

předběžných otázek, se stalo použitelným na řízení o konfiskaci nezákonně nabytého majetku, které není založeno na odsuzujícím rozsudku, o němž se má za to, že nespadá do věcné působnosti směrnice 2014/42⁴⁶. Skutečnost, že tento jednoznačný odkaz je uveden v dokumentu týkajícím se přípravných legislativních prací, a nikoli v samotném znění vnitrostátního práva, je irelevantní⁴⁷ a z předkládacího rozhodnutí jasně vyplývá, že případný výklad ustanovení této směrnice podaný Soudním dvorem by byl závazný pro vyřešení věcí v původních řízeních předkládajícím soudem, což umožňuje kvalifikovat povahu tohoto odkazu jako „bezpodmínečnou“⁴⁸.

49. Za těchto okolností by měl Soudní dvůr poté, co konstatuje nepoužitelnost článku 4 směrnice 2014/42, přesto prohlásit, že má pravomoc odpovědět na otázky položené ve věcech C-767/22, C-161/23 a C-49/23 týkající se přístupu ke spisu, režimu prokazování původu majetku a opravných prostředků, tedy otázek spadajících do výkladu článku 8 této směrnice ve světle článků 47 a 48 Listiny. Vzhledem k tomu, že předmět dotčených vnitrostátních pravidel úzce souvisí s předmětem ustanovení unijního práva, na která odkazují, existuje zjevný zájem na tom, aby bylo s velmi blízkými situacemi, z nichž jedna se řídí vnitrostátním právem a druhá unijním právem, zacházeno stejně.

3. K použitelnosti směrnic 2012/13/EU a (EU) 2016/343

50. Komise ve svém písemném vyjádření navrhla, aby byly druhé otázky ve věcech C-767/22 a C-161/23 posuzovány z hlediska směrnic 2012/13/EU⁴⁹ a (EU) 2016/343⁵⁰, jejichž žádné ustanovení není v předběžných otázkách položených Soudnímu dvoru zmíněno. Nic to však nemění na tom, že podle ustálené judikatury Soudního dvora musí být předběžné otázky vyřešeny s ohledem na všechna ustanovení Smlouvy a sekundárního práva, která mohou být relevantní pro předložený problém⁵¹. V rámci postupu spolupráce mezi vnitrostátními soudy a Soudním dvorem zavedeného článkem 267 SFEU přísluší Soudnímu dvoru poskytnout vnitrostátnímu soudu užitečnou odpověď, která mu umožní rozhodnout spor, jenž mu byl předložen. I když tedy po formální stránce předkládající soud odkazoval pouze na rámcové rozhodnutí 2005/212 a směrnici 2014/42, nebrání taková skutečnost Soudnímu dvoru, aby předkládajícímu soudu poskytl všechny prvky výkladu unijního práva, které mohou být užitečné pro rozhodnutí ve věci, která mu byla předložena, bez ohledu na to, zda je tento soud ve svých otázkách zmínil⁵². V tomto ohledu přísluší Soudnímu dvoru, aby ze všech poznatků předložených předkládajícím soudem, zejména z odůvodnění předkládacího rozhodnutí, vytěžil ty prvky uvedeného práva, které je s přihlédnutím k předmětu sporu třeba vyložit⁵³.

⁴⁶ – Lotyšská vláda uvedla, že se vždy mělo za to, že řízení o konfiskaci bez předchozího odsuzujícího rozsudku platné v Lotyšsku spadá do působnosti směrnice 2014/42.

⁴⁷ – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 7. ledna 2003, BIAO (C-306/99, EU:C:2003:3, bod 92) a ze dne 21. listopadu 2019, Deutsche Post a další (C-203/18 a C-374/18, EU:C:2019:999, bod 40).

⁴⁸ – V tomto smyslu viz usnesení ze dne 9. září 2014, Parva Investicionna Banka a další (C-488/13, EU:C:2014:2191, bod 29 a citovaná judikatura).

⁴⁹ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestním řízení (Úř. věst. 2012, L 142, s. 1).

⁵⁰ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst. 2016, L 65, s. 1).

⁵¹ – Rozsudek ze dne 29. října 2015, Nagy (C-583/14, EU:C:2015:737, bod 21).

⁵² – Kromě toho podotýkám, že v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podané ve věci C-767/22 má předkládající soud za to, že je třeba zohlednit článek 7 směrnice 2012/13, který se týká práva na přístup k dokumentům obsaženým ve spise.

⁵³ – Rozsudek ze dne 18. prosince 2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, body 32 až 37).

51. Ačkoli je třeba v této fázi posoudit otázku výlučné použitelnosti směrnic 2012/13 a 2016/343 na původní řízení, jelikož tato řízení jsou z povahy věci vyloučena z působnosti směrnice 2014/42, uvádím, že v bodu 40 odůvodnění této směrnice a jejím čl. 8 odst. 7 je stanoveno, že tato směrnice musí být provedena s ohledem na ustanovení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU ze dne 20. října 2010 o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení (Úř. věst. 2010, L 280, s. 1), směrnice 2012/13 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU ze dne 22. října 2013 o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu na informování třetí strany a právu na komunikaci s třetími osobami a konzulárními úřady v případě zbavení osobní svobody (Úř. věst. 2013, L 294, s. 1), a že aniž jsou dotčeny směrnice 2012/13 a 2013/48, osoby, jejichž majetek je dotčen příkazem ke konfiskaci, mají právo na přístup k obhájci v celém řízení o konfiskaci majetku v souvislosti s určením výnosů a nástrojů, aby mohly hájit svá práva, přičemž tyto osoby jsou o tomto právu informovány. Je tedy nutno konstatovat, že unijní normotvůrce jasně stanovil spojitost mezi průběhem řízení o konfiskaci majetku v trestních věcech *bez ohledu na to, zda jsou založena na odsuzujícím rozsudku*, a dodržováním procesních práv přiznaných podezřelým a obviněným osobám v trestním řízení. Jak přitom bylo uvedeno výše, řízení o konfiskaci dotčeného majetku má nepochybně trestní povahu.

52. Společným cílem směrnic 2012/13 a 2016/343 je stanovit minimální pravidla týkající se některých práv podezřelých a obviněných osob v trestním řízení. Směrnice 2012/13 se konkrétně týká práva na informace o právech a směrnice 2016/343 se ve vztahu k týmž osobám týká presumpce neviny a práva být přítomen při řízení před soudem. Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že rozhodnutí o zahájení stíhání pro nezákonné nabytí majetku bylo v souladu s článkem 628 trestního řádu doručeno „podezřelé nebo obviněné osobě a osobě, jejíž majetek byl odňat nebo zajištěn, pokud je proti těmto osobám vedeno příslušné trestní řízení, nebo jiné osobě, která má k dotýcnému majetku vlastnické právo“⁵⁴.

53. Příslušné oblasti působnosti směrnic 2012/13 a 2016/343 jsou definovány téměř totožně v článku 2 obou z těchto směrnic. Z těchto ustanovení v podstatě vyplývá, že uvedené směrnice se použijí od okamžiku, kdy jsou osoby informovány příslušnými orgány členského státu o tom, že jsou podezřelé nebo obviněné ze spáchání trestného činu, až do ukončení řízení. Dodatečné upřesnění uvedené v článku 2 novější z obou směrnic, tedy směrnice 2016/343, podle kterého se tato směrnice použije „ve všech stádiích trestního řízení“, musí být považováno za použitelné na směrnici 2012/13. V projednávaném případě je třeba připomenout, že všechny fyzické a právnické osoby, proti nimž jsou vedena řízení ve věcech C-767/22, C-49/23 a C-161/23, jsou trestně stíhanými osobami pro trestný čin praní peněz a vyšetřovací orgány zajistily jejich finanční prostředky uložené na lotyšských bankovních účtech a v některých případech i jejich nemovitosti, přičemž tyto úkony prokazují, že tyto osoby jsou podezřívány příslušným orgánem a jsou o tomto podezření přinejmenším implicitně, ale nezbytně informovány⁵⁵.

54. Ačkoli tedy tyto osoby spadají do oblastí působnosti směrnic 2012/13 a 2016/343, měly by být v konečném důsledku z jejich působnosti vyloučeny z důvodu, že proti nim bylo zahájeno řízení související s – nebo dokonce překrývající se s – řízením o určení trestní odpovědnosti, které může být ukončeno konfiskací majetku? Kladná odpověď na tuto otázku by mohla být v rozporu s judikaturou Soudního dvora a dynamickým výkladem ustanovení týkajících se této působnosti,

⁵⁴ – S účinností od 2. listopadu 2021 byl vypuštěn odkaz na „podezřelou nebo obviněnou osobu“, což je legislativní změna bez významu, jelikož neexistence označení „podezřelý“ nebo „obviněná osoba“ v dotčené vnitrostátní právní úpravě je pro účely použití směrnic 2012/13 a 2016/343 irrelevantní [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 7. září 2023, Rajonna prokuratura Loveč, teritorialno otdelenie Lukovit (Osobní prohlídka) (C-209/22, EU:C:2023:634, body 43 a 44)].

⁵⁵ – Obdobně viz rozsudek ze dne 7. září 2023, Rajonna prokuratura Loveč, teritorialno otdelenie Lukovit (Osobní prohlídka) (C-209/22, EU:C:2023:634, body 38 a 43).

odůvodněným skutečností, že tyto směrnice se opírají o práva zakotvená zejména v člancích 47 a 48 Listiny a jejich cílem je podporovat tato práva ve vztahu k osobám podezřelým nebo obviněným v trestních řízeních⁵⁶. Soudní dvůr tak rozhodl, že pojem „trestní řízení“ ve smyslu těchto směrnic se vztahuje i na řízení o psychiatrické hospitalizaci osoby, která byla v předchozím trestním řízení považována za pachatele skutků zakládajících trestný čin, přestože ani směrnice 2012/13, ani směrnice 2016/343 neobsahují výslovná ustanovení, podle nichž trestní řízení, která upravují, zahrnují rovněž řízení, jež mohou vést k vydání opatření směřujícího k psychiatrické hospitalizaci. Tato neexistence výslovných ustanovení však neznamená, že takové řízení o psychiatrické hospitalizaci je z působnosti těchto směrnic vyloučeno z důvodu, že nevede k „odsuzujícímu rozsudku“⁵⁷.

55. Analogické použití tohoto řešení by Soudní dvůr mohl v projednávané věci přijmout v zájmu soudržnosti unijního právního řádu. V tomto ohledu je třeba připomenout, že nařízení 2018/1805 se vztahuje na příkazy k zajištění nebo příkazy ke konfiskaci vydané v rámci „řízení v trestních věcech“, což je autonomní pojem unijního práva, který zahrnuje všechny druhy příkazů k zajištění a příkazů ke konfiskaci vydaných v rámci řízení v souvislosti s trestným činem, což je případ řízení dotčených v původních řízeních. Bod 18 odůvodnění tohoto nařízení dodává, že procesní práva uvedená ve směrnicích 2010/64, 2012/13, 2013/48, 2016/343, jakož i ve směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/800 ze dne 11. května 2016 o procesních zárukách pro děti, které jsou podezřelými nebo obviněnými osobami v trestním řízení (Úř. věst. 2016, L 132, s. 1) a ve směrnici Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/1919 ze dne 26. října 2016 o právní pomoci pro podezřelé nebo obviněné osoby v trestním řízení a pro osoby vyžádané v rámci řízení týkajícího se evropského zatýkácího rozkazu (Úř. věst. 2016, L 297, s. 1) by se měla uplatnit, v rámci oblasti působnosti daných směrnic, v trestních řízeních, na něž se vztahuje uvedené nařízení, ve členských státech, které jsou danými směrnicemi vázány. V tomto bodě odůvodnění nařízení se upřesňuje, že „v každém případě by se na všechna řízení, na něž se vztahuje toto nařízení, měly uplatnit záruky podle Listiny. Zejména by se základní záruky trestního řízení stanovené v Listině měly uplatnit na řízení v trestních věcech, jež nejsou trestními řízeními, ale vztahuje se na ně toto nařízení.“ Pokud jde o směrnici 2024/1260, bod 51 jejího odůvodnění uvádí, že tato směrnice by měla být provedena, aniž jsou dotčeny všechny výše uvedené směrnice týkající se procesních práv. Uznání použitelnosti těchto právních předpisů, a konkrétně směrnic 2012/13 a 2016/343, na lotyšské řízení o konfiskaci, které není založeno na odsuzujícím rozsudku, s sebou nese pravomoc Soudního dvora vykládat jejich ustanovení, přinejmenším ta relevantní, ve světle Listiny.

B. K věci samé

1. Úvodní poznámky

56. Následující úvahy týkající se meritorního posouzení předběžných otázek předložených Soudnímu dvoru vycházejí z předpokladu, že vnitrostátní právní úprava dotčená ve věcech v původních řízeních spadá do působnosti směrnice 2014/42, což vede k použitelnosti Listiny. V projednávané věci žádá předkládající soud o výklad čl. 8 odst. 1 a 6 této směrnice, ve světle článků 47 a 48 Listiny, vzhledem k pochybnostem, které má ohledně souladu předmětné právní

⁵⁶ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 19. září 2019, Rajonna prokuratura Lom (C-467/18, EU:C:2019:765, bod 37).

⁵⁷ – Viz rozsudek ze dne 19. září 2019, Rajonna prokuratura Lom (C-467/18, EU:C:2019:765), jehož řešení může zpochybnit bod 70 rozsudku ze dne 16. prosince 2021, AB a další (Zrušení amnestie) (C-203/20, EU:C:2021:1016), podle kterého řízení, jehož předmětem není určení trestní odpovědnosti osoby, nemůže spadat do působnosti směrnice 2012/13.

úpravy upravující řízení o konfiskaci nezákonně nabytého majetku, pokud jde konkrétně o pravidla týkající se přístupu ke spisu, režimu prokazování původu majetku a opravných prostředků, které lze podat proti příkazu ke konfiskaci.

57. Zaprvé považuji za nezbytné posoudit právní povahu opatření spočívajícího v konfiskaci majetku. Jak bylo uvedeno, článek 70.⁵⁸ trestního zákona stanoví, že zvláštní konfiskace majetku, což je nucené zcizení nezákonně nabytého majetku nebo předmětu trestného činu nebo majetku, který byl nabyt v souvislosti s trestným činem, ve prospěch státu a bez náhrady, nepředstavuje trest. Obsah spisu předloženého Soudnímu dvoru neumožňuje vyloučit, nebo naopak usuzovat, že to lotyšské právní předpisy kvalifikují jako ochranné opatření. V každém případě se použití příslušných ustanovení Listiny, zejména článku 48, neomezuje pouze na stíhání a sankce, které vnitrostátní právo kvalifikuje jako „trestní“, ale vztahuje se – nezávisle na takové kvalifikaci ve vnitrostátním právu – na stíhání a sankce, o nichž je třeba mít za to, že mají trestní povahu z důvodu samotné povahy protiprávního jednání a stupně přísnosti sankce, která hrozí dotčené osobě. Co se týče kritéria souvisejícího se samotnou povahou protiprávního jednání, je třeba ověřit, zda dotčená sankce sleduje zejména represivní účel; pouhá okolnost, že sleduje i preventivní účel ji sama o sobě její kvalifikace coby trestní sankce nemůže zbavit⁵⁸.

58. I když je v konečném důsledku na předkládajícím soudu, aby posoudil, zda lze opatření směřující ke konfiskaci dotčená ve věcech v původních řízeních kvalifikovat jako „sankce trestní povahy“, lze poznamenat, že tato opatření jsou přijímána proti majetku, a nikoli proti osobám, a směřují ke stažení „špinavých peněz“ nebo nezákonně nabytých nemovitostí a movitého majetku z oficiálních hospodářských a finančních toků, přičemž cílem je předcházet trestné činnosti tím, že je zbaví finančních prostředků, a zajistit spolehlivost, jakož i integritu hospodářského a finančního systému. Tyto skutečnosti však neumožňují jasně vyloučit výše uvedenou kvalifikaci.

59. Připomínám, že opatření směřující ke konfiskaci byla nařízena v návaznosti na stíhání zahájené podle čl. 627 odst. 1 trestního řádu před trestním soudem pro „nezákonné nabytí majetku“ proti právnickým a fyzickým osobám, proti kterým jsou souběžně vedena samostatná řízení, jejichž cílem je určit jejich trestní odpovědnost za trestný čin praní peněz. Řízení spjatá s přijetím dotčeného opatření představují nesporně relevantní skutečnost pro účely jeho kvalifikace⁵⁹. Ostatně samotné znění výše uvedeného ustanovení jednoznačně odkazuje na individuální jednání, které se jeví jako nezbytné sankcionovat, což odráží represivní povahu konfiskačního opatření vůči osobám, které mají majetek v držení, což je nad rámec preventivního účelu. Naproti tomu konfiskace nezákonně nabytého majetku, která vede k jeho převodu do majetku státu, podle všeho nezahrnuje konkrétní sledování cíle spočívajícího v nápravě, které je charakteristické pro opatření občanskoprávní povahy. Cíle prevence a nápravy mohou být v každém případě v souladu s cílem represe a mohou být považovány za pojmové znaky samotného pojmu „trest“. Nakonec je třeba konstatovat, že lotyšská právní úprava stanoví za určitých podmínek domněnku nezákonného původu majetku a přiznává trestním soudům širokou pravomoc konfiskace na základě stupně odsouzení, který odráží pouhé zvážení pravděpodobností⁶⁰. Přísnost sankce spočívající v konfiskaci pak může podpořit analýzu, podle

⁵⁸ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 23. března 2023, Dual Prod (C-412/21, EU:C:2023:234, body 27 až 30).

⁵⁹ – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 23. března 2023, Dual Prod (C-412/21, EU:C:2023:234, bod 31).

⁶⁰ – K zohlednění všech těchto skutečností Evropským soudem pro lidská práva (dále jen „ESLP“), viz rozsudek ze dne 9. února 1995, Welch v. Spojené království (CE:ECHR:1995:0209JUD001744090, body 28, 30 a 33).

které má toto opatření trestní povahu, pokud jde o úplné a konečné zabavení tohoto majetku ve prospěch státu bez náhrady⁶¹. Konfiskační opatření musí být za těchto okolností považováno za sankci trestněprávní povahy.

60. Zadruhé je třeba zdůraznit, že směrnice 2014/42 podle svého bodu 33 odůvodnění výrazně zasahuje do práv osob, a to nejen podezřelých či obviněných osob, ale i třetích osob, jež nejsou trestně stíhány, a je proto nezbytné stanovit zvláštní záruky a opravné prostředky na ochranu základních práv dotčených osob při provádění této směrnice. Bod 38 odůvodnění uvedené směrnice uvádí, že respektuje základní práva a řídí se zásadami uznanými Listinou a Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsanou dne 4. listopadu 1950 v Římě (dále jen „EÚLP“), jak je vykládána v judikatuře ESLP, přičemž by tato směrnice měla být prováděna v souladu s těmito právy a zásadami.

61. Pokud jde o základní práva relevantní v kontextu projednávaných věcí, je třeba zohlednit čl. 17 odst. 1 Listiny, který mimo jiné stanoví, že každý má právo vlastnit zákonně nabytý majetek, užívat jej a nakládat s ním. Kromě toho z čl. 8 odst. 1 směrnice 2014/42 vyplývá, že unijní normotvůrce přiznal osobám, které jsou, tak jako účastníci původních řízení, dotčeny opatřeními upravenými zejména v čl. 2 odst. 4 této směrnice, ochranné procesní postavení, přičemž první ustanovení stanoví obecnou povinnost každého členského státu přijmout nezbytná opatření k zajištění toho, aby tyto osoby měly právo na účinnou právní ochranu a na spravedlivý proces, aby mohly hájit svá práva. Kromě článku 47 Listiny se tedy její čl. 48 odst. 1 a 2, který zakotvuje presumpci nevinny a zásadu dodržování práva na obhajobu, jeví rovněž jako relevantní pro účely poskytnutí užitečné odpovědi předkládajícímu soudu.

62. Kromě výše uvedené obecné povinnosti je třeba konstatovat, že článek 8 směrnice 2014/42 obsahuje zvláštní ustanovení, jejichž cílem je zajistit, aby s přijetím příkazu ke konfiskaci byly spojeny záruky vztahující se k přijetí soudních rozhodnutí, a to zejména záruky týkající se dodržování základních práv dotčené osoby, a zejména práva na účinnou soudní ochranu. Podle čl. 8 odst. 6 a 7 této směrnice tak musí být každý příkaz ke konfiskaci řádně odůvodněn a sdělen dotčené osobě, která je poučena o svém právu na přístup k obhájci v celém řízení o konfiskaci majetku v souvislosti s určením výnosů a nástrojů a má právo podat proti tomuto rozhodnutí opravný prostředek k soudu. To nemění nic na tom, že uvedená směrnice nestanoví pravidla upravující režim prokazování původu majetku, který je předmětem řízení o konfiskaci bez odsuzujícího rozsudku, ani přístup osob majících vztah k tomuto majetku do spisu týkajícího se uvedeného řízení, a ponechává tak členským státům prostor pro uvážení při stanovení zvláštních postupů, které budou v tomto ohledu použitelné.

63. Ačkoli článek 8 směrnice 2014/42 ponechává členským státům určitý prostor pro uvážení při přijímání opatření nezbytných pro účely tohoto ustanovení, podle čl. 51 odst. 1 Listiny a jak vyplývá z bodu 38 odůvodnění této směrnice, nemění to nic na tom, že úroveň ochrany poskytovaná členskými státy nesmí být nikdy nižší, než poskytují normy stanovené Listinou a EÚLP⁶². Řízení o konfiskaci nezákonně nabytého majetku bez odsuzujícího rozsudku musí být organizováno tak, aby osoby, které mají vztah k dotčenému majetku, mohly v rámci tohoto řízení uplatnit svá základní práva, což je o to důležitější v systému, kdy – jako je tomu v projednávané věci – rozhodnutí přijaté příslušným soudem na konci uvedeného řízení, které se případně týká konfiskace majetku, definitivně řeší majetkovou otázku.

⁶¹ – Například finanční prostředky patřící společnosti Lireva Investments Limited ve výši 1 682 356 amerických dolarů (USD) byly zabaveny a převedeny do lotyšského státního rozpočtu (viz bod 14 vyjádření této účastnice řízení ve věci C-161/23).

⁶² – Obdobně viz rozsudek ze dne 5. září 2019, AH a další (Presumpce nevinny) (C-377/18, EU:C:2019:670, bod 40).

64. V tomto ohledu je třeba připomenout, že jak vyplývá z vysvětlení k Listině základních práv (Úř. věst. 2007, C 303, s. 17), čl. 47 první a druhý pododstavec Listiny, který zakotvuje právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces, odpovídá právu na spravedlivý proces, jak vyplývá zejména z čl. 6 odst. 1 EÚLP, zatímco čl. 48 odst. 1 a 2 Listiny týkající se presumpce nevinny a respektování práv na obhajobu odpovídá čl. 6 odst. 2 a 3 EÚLP. Z toho plyne, že v souladu s čl. 52 odst. 3 Listiny je třeba pro účely výkladu článku 47 a 48 Listiny zohlednit článek 6 EÚLP jakožto minimální úroveň ochrany⁶³. Kromě toho každé omezení výkonu těchto práv, jakož i výkonu práva na vlastnictví⁶⁴ vyplývající z opatření nařízeného podle směrnice 2014/42, musí být v souladu s požadavky stanovenými v čl. 52 odst. 1 Listiny, který zejména předpokládá, že dotčené omezení skutečně odpovídá cílům obecného zájmu, které sleduje Unie, a vzhledem ke sledovanému cíli nepředstavuje nepřiměřený a neúnosný zásah do samotné podstaty takto zaručeného práva⁶⁵.

2. K přístupu ke spisu

65. V rámci řízení ve věci C-767/22 a prostřednictvím druhé otázky vyjadřuje předkládající soud pochybnosti o slučitelnosti vnitrostátní právní úpravy, podle níž právo osoby mající vztah k majetku, na který se vztahuje řízení o konfiskaci, na seznámení se se spisem může být omezeno v případě, že by jeho zpřístupnění ohrozilo základní práva třetích osob, veřejný zájem nebo možnost dosáhnout cíle trestního řízení.

66. Je třeba připomenout, že vnitrostátní řízení o konfiskaci dotčeného majetku nemůže být zahájeno bez trestního stíhání směřujícího k prokázání viny údajného pachatele trestného činu. Řízení, jehož předmětem je individuální trestní odpovědnost, tedy musí být vždy zahájeno, přičemž toto řízení zpravidla pokračuje, jako je tomu v řízeních, která vedla k předložení věci předkládajícím soudem, po ukončení řízení týkajícího se majetku, včetně situace, kdy byl majetek zabaven.

67. Podle čl. 627 odst. 4 trestního řádu se na skutečnosti obsažené ve spise týkající se nezákonně nabytého majetku vztahuje důvěrnost vyšetřování a může do nich nahlížet osoba pověřená řízením, státní zástupce a soud, jemuž byla věc předložena, přičemž osoby, které mají vztah k dotčenému majetku, se mohou s těmito skutečnostmi seznámit pouze se souhlasem uvedeného odpovědného úředníka a v rozsahu, který tento úředník určí. Odstavec 5 tohoto ustanovení stanoví, že proti rozhodnutí tohoto orgánu, kterým byla zamítnuta žádost o přístup ke skutečnostem obsaženým ve spisu, lze podat opravný prostředek k soudu, přičemž příslušný soud může požádat o přístup k trestnímu spisu za účelem určení, zda přístup ke skutečnostem ve spise porušuje základní práva jednotlivců, veřejný zájem nebo dosažení cíle trestního řízení.

68. V tomto ohledu je třeba připomenout, že ve věcech týkajících se řízení ve správním soudnictví Soudní dvůr rozhodl, že zásada „rovnosti zbraní“ zakotvená v článku 47 Listiny, která je nedílnou součástí zásady účinné soudní ochrany práv, jež jednotlivci vyplývají z unijního práva, jelikož je stejně jako zejména zásada kontradiktornosti logickým důsledkem samotného pojmu „spravedlivý proces“, znamená povinnost dát každému účastníku řízení přiměřenou možnost

⁶³ – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 18. prosince 2014, Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453, bod 51), a ze dne 30. března 2023, IP a další (Prokázání věcné správnosti skutkových zjištění ve věci v původním řízení II) (C-269/22, EU:C:2023:275, bod 19).

⁶⁴ – Právo na účinnou soudní ochranu a právo na vlastnictví nejsou absolutními výsadami [viz rozsudky ze dne 26. ledna 2023, Ministerstvo na vatrešnite raboty (Zpracování biometrických a genetických údajů policejními orgány) (C-205/21, EU:C:2023:49, bod 89) a ze dne 14. ledna 2021, Okražna prokuratura – Chaskovo a Apelativna prokuratura – Plovdiv (C-393/19, EU:C:2021:8, bod 53)].

⁶⁵ – Obdobně viz rozsudek ze dne 14. ledna 2021, Okražna prokuratura – Chaskovo a Apelativna prokuratura – Plovdiv (C-393/19, EU:C:2021:8, bod 53).

prezentovat svoji věc včetně důkazů za podmínek, které ho nestaví do jasně nevýhodnější situace oproti jeho protivníkovi. Tato zásada má zajistit procesní rovnováhu mezi účastníky soudního řízení tím, že těmto účastníkům zaručí stejná práva a povinnosti, zejména co se týče pravidel upravujících provádění důkazů a kontradiktorního projednání věci před soudem, jakož i právo uvedených účastníků řízení na opravný prostředek. Ke splnění požadavků spojených s právem na spravedlivý proces je třeba, aby se účastníci řízení seznámili jak se skutkovými, tak s právními okolnostmi, které jsou rozhodné pro výsledek řízení, a měli možnost se k nim kontradiktorně vyjádřit⁶⁶. Soudní dvůr rozhodl, že existence porušení práva na obhajobu, včetně práva na přístup ke spisu, musí být posuzováno v závislosti na konkrétních okolnostech každého projednávaného případu, zejména z hlediska povahy dotčeného aktu, kontextu, v němž byl přijat, a právních norem upravujících danou oblast⁶⁷.

69. Soudní dvůr rovněž zohlednil zásadu rovnosti zbraní v rámci výkladu ustanovení směrnice 2012/13, k nimž je třeba přihlížet při provádění směrnice 2014/42 v souladu s bodem 40 jejího odůvodnění. Uvedl tak, že články 6 a 7 této směrnice mají právě za cíl zajistit účinný výkon práva na obhajobu a spravedlivý proces. Tento cíl přitom vyžaduje, aby obviněnému byly poskytnuty podrobné informace o obvinění a měl možnost se v náležitém čase seznámit s materiály k případu v okamžiku, který umožňuje účinnou přípravu jeho obhajoby. Právě tímto sdělením obvinění a přístupem k materiálům k případu je obviněný nebo jeho obhájce konkrétně informován o skutcích, z nichž je obviněn, a o jejich právní kvalifikaci, jakož i o důkazech o těchto skutcích. Možnost seznámit se s těmito informacemi a důkazy nejpozději v okamžiku zahájení projednávání obžaloby má zásadní význam z toho důvodu, aby této osobě nebo jejímu obhájci bylo umožněno účinně se projednávání účastnit při dodržení zásady kontradiktornosti a rovnosti zbraní tak, aby mohla účinně hájit svůj postoj⁶⁸.

70. Je však třeba zdůraznit, že čl. 7 odst. 4 směrnice 2012/13 stanoví výjimku z přístupu podezřelé nebo obviněné osoby nebo jejich obhájce k listinným důkazům v jejich neprospěch nebo prospěch za předpokladu, že bude respektován spravedlivý proces a právo na obhajobu, jak je definováno v odstavcích 2 a 3 tohoto ustanovení. Není-li to v rozporu s právem na spravedlivý proces, lze odepřít přístup k určitým materiálům v případě, že by poskytnutí tohoto přístupu mohlo vést k závažnému ohrožení života nebo základních práv jiné osoby nebo je-li toto odepření naprosto nezbytné za účelem ochrany důležitého veřejného zájmu, například pokud by uvedený přístup mohl narušit probíhající vyšetřování nebo závažně ohrozit národní bezpečnost členského státu, v němž trestní řízení probíhá. Členské státy kromě toho zajistí, aby rozhodnutí o odepření přístupu k určitým materiálům v souladu s tímto odstavcem učinil postupem podle vnitrostátního práva justiční orgán nebo aby toto rozhodnutí alespoň podléhalo justičnímu přezkumu.

71. V tomto ohledu uvádím, že čl. 8 odst. 2 směrnice 2014/42 vyjadřuje tutéž obavu chránit veřejný zájem související s řádným průběhem probíhajícího vyšetřování. Příkaz k zajištění musí být dotyčné osobě sdělen co nejdříve po jeho výkonu s uvedením důvodů, které však mohou být stručné a sdělení může být odloženo, je-li to nezbytné k tomu, aby se předešlo zmaření vyšetřování trestného činu⁶⁹.

⁶⁶ – Rozsudek ze dne 16. října 2019, Glencore Agriculture Hungary (C-189/18, EU:C:2019:861, body 61 a 62).

⁶⁷ – Rozsudek ze dne 16. května 2017, Berlioz Investment Fund (C-682/15, EU:C:2017:373, bod 97).

⁶⁸ – Rozsudek ze dne 5. června 2018, Kolev a další (C-612/15, EU:C:2018:392, body 89, 90 a 93).

⁶⁹ – Viz rovněž body 33 a 34 odůvodnění směrnice 2014/42.

72. V projednávaném případě je, pokud jde o konfiskační opatření, zaprvé třeba uvést, že kopie rozhodnutí o zahájení stíhání z důvodu nezákonného nabytí majetku je neprodleně doručena osobám, které mají vztah k majetku, přičemž toto rozhodnutí musí obsahovat informace o skutečnostech, které mohou prokázat souvislost mezi majetkem a trestným činem nebo nezákonný původ majetku, jakož i o skutečnostech, které byly odděleny od spisu v trestní věci, která je předmětem vyšetřování v souvislosti s nezákonným nabytím majetku⁷⁰. Tyto osoby tak mají zjevně právo na informace o obsahu spisu, které jim umožňuje seznámit se se skutkovým a konkrétním základem stíhání týkajícího se majetku, který mají v držení.

73. Zadruhé je třeba tyto informace vykládat ve vztahu k výsadám, které jsou těmto osobám přiznány, tj. k právu účastnit se řízení týkajícího se nezákonně nabytého majetku⁷¹, práva vyjádřit před soudem ústně nebo písemně své stanovisko k přijatému rozhodnutí a předkládat mu návrhy⁷². Zúčastněné strany tedy mají prostředky k tomu, aby zpochybnil obsah poskytnutých informací, jejich úplnost a jejich spolehlivost a přiměly soud k tomu, aby se seznámil se skutečnostmi obsaženými ve spise týkajícími se nezákonně nabytého majetku, na které se vztahuje důvěrnost vyšetřování.

74. Zatřetí posouzení vyšetřujících orgánů týkající se přístupu ke spisu podléhá soudnímu přezkumu podle čl. 627 odst. 5 trestního řádu, ve znění použitelném na původní řízení podle předkládacích rozhodnutí. Lotyšská vláda upřesnila, že při provádění čl. 627 odst. 4 a 5 trestního řádu jsou osoba pověřená řízením a příslušný soud při rozhodování o právu určité osoby na nahlížení do spisu povinny vyvážit zájmy účastníků řízení a zájmy trestního řízení a veřejné bezpečnosti.

75. Za těchto okolností je podle mého názoru možné mít za to, že článek 8 směrnice 2014/42 ve spojení s čl. 7 odst. 4 směrnice 2012/13 musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní právní úpravě, která neukládá orgánům, jež vedou trestní stíhání pro nezákonné nabytí majetku, obecnou povinnost poskytnout úplný přístup ke spisu osobám, které jsou dotčeny zamýšleným opatřením ke konfiskaci, ale podmiňuje jej tím, že o něj tyto osoby požádají a uvedené orgány tyto žádosti posoudí. Těmto osobám musí být umožněno, aby jim byly na jejich žádost poskytnuty informace a dokumenty obsažené ve spisu řízení o konfiskaci, které veřejné orgány zohlednily za účelem případného přijetí příkazu ke konfiskaci příslušným soudem, ledaže cíle související zejména s ochranou života nebo základních práv třetí osoby nebo se zachováním řádného průběhu probíhajícího trestního vyšetřování odůvodňují omezení přístupu k těmto informacím a dokumentům.

76. V rámci soudního přezkumu úplného nebo částečného odepření přístupu přísluší soudu, aby zajistil spravedlivou rovnováhu mezi dodržováním práva na obhajobu a na spravedlivý proces na straně jedné a nutností chránit základní práva osob uvedených v důkazech na straně druhé, a dále aby zajistil účinnost probíhajících trestních vyšetřování a stíhání trestných činů. Toto vyvažování však s ohledem na význam práv zakotvených v člancích 47 a 48 Listiny nemůže vést k tomu, že v případě přijetí příkazu ke konfiskaci zbaví soudní ochranu dotčené osoby veškeré účinnosti a právo na opravný prostředek stanovené v čl. 8 odst. 6 směrnice 2014/42 jeho obsahu, zejména

⁷⁰ – Článek 627 odst. 2 trestního řádu.

⁷¹ – Dotčeným osobám může být nápomocen obhájce, anebo je může zastupovat, což splňuje požadavky vyplývající z čl. 8 odst. 7 směrnice 2014/42.

⁷² – Článek 628 trestního řádu. Je třeba dodat, že podle čl. 629 odst. 2 a 4 tohoto zákona se musí jednání konat do 10 dnů od obdržení rozhodnutí o zahájení stíhání pro nezákonné nabytí majetku, během kterého mají osoby zúčastněné v řízení stejné právo vznášet námítky či návrhy, předkládat důkazy, předkládat písemná vyjádření soudu a účastnit se přezkumu dalších otázek vznesených v průběhu řízení.

tím, že této osobě či případně jejímu poradci nebudou sděleny alespoň hlavní skutečnosti obsažené ve spise, včetně těch, které vyplývají z probíhajícího trestního řízení, uvádějící souvislost mezi majetkem vlastněným touto osobou a dotčeným trestným činem⁷³.

77. Tento přístup podle mého názoru odpovídá minimální úrovni ochrany stanovené v judikatuře ESLP. Tento soud má za to, že každé trestní řízení, včetně jeho procesních aspektů, musí mít kontradiktorní povahu a musí zaručit rovnost zbraní mezi obžalobou a obhajobou. Právo na kontradiktorní trestní řízení zahrnuje jak pro obžalobu, tak pro obhajobu možnost seznámit se s vyjádřením nebo důkazy předloženými druhou stranou. Právo na zpřístupnění relevantních důkazů však podle ESLP není absolutní a v daném trestním řízení může být nezbytné odeprít poskytnutí určitých důkazů obhajobě tak, aby byla zachována základní práva jiné osoby nebo aby byl chráněn důležitý veřejný zájem, a od obviněného lze očekávat, že svou žádost o přístup konkrétně odůvodní. Ovšem pouze opatření omezující právo na obhajobu, která jsou naprosto nezbytná, jsou legitimní podle čl. 6 odst. 1 EÚLP⁷⁴. Pokud jde o ochranu důležitého veřejného zájmu, uznává ESLP potřebu účinného vyšetřování trestných činů, což může znamenat, že část informací shromážděných v průběhu tohoto vyšetřování zůstane utajena, aby se zabránilo tomu, že podezřelé osoby budou manipulovat s důkazy a bránit výkonu spravedlnosti⁷⁵.

3. K režimu prokazování původu majetku

78. V rámci věci C-161/23 a druhé otázky předkládající soud vyjadřuje pochybnosti týkající se slučitelnosti vnitrostátní právní úpravy⁷⁶, která stanoví skutkovou domněnku ohledně nezákonného původu majetku a ukládá osobě mající vztah k tomuto majetku povinnost prokázat zákonnost jeho původu s čl. 8 odst. 1 směrnice 2014/42 vykládaným ve světle článků 47 a 48 Listiny, přičemž posledně uvedené ustanovení zakotvuje zásadu presumpce nevinny.

79. Ze spisu předloženého Soudnímu dvoru vyplývá, že právní úprava dotčená ve věcech v původních řízeních skutečně stanoví domněnku nezákonného původu dotčeného majetku v případě, kdy osoba, která je jeho držitelem, není schopna prokázat zákonnost tohoto původu s ohledem na důkazy předložené vyšetřujícím orgánem, které ukazují, že tento majetek má se vší pravděpodobností nezákonný původ, což odpovídá nižší úrovni dokazování, než je úroveň vyžadovaná pro prokázání viny jednotlivce, tedy „nade vší rozumnou pochybnost“.

80. Pokud jde o otázku prokázání nezákonného původu majetku, s ohledem na zásadu presumpce nevinny je třeba při provádění směrnice 2014/42⁷⁷ zohlednit směrnici 2016/343, stejně jako směrnici 2012/13. Článek 6 odst. 1 směrnice 2016/343 stanoví, že členské státy zajistí, aby důkazní břemeno při prokazování viny podezřelé nebo obviněné osoby leželo na obžalobě, a to v souladu se zásadou presumpce nevinny uvedenou v článku 3 směrnice 2016/343, který ukládá členským státům povinnost zajistit, „aby byla podezřelá nebo obviněná osoba považována za nevinnou, dokud její vina nebyla prokázána zákonným způsobem“. Soudní dvůr rozhodl, že skutečnost, že se v tomto článku 6 hovoří o prokázání „viny“, musí být chápána tak, že toto

⁷³ – Obdobně viz rozsudek ze dne 22. září 2022, Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság a další (C-159/21, EU:C:2022:708, bod 51).

⁷⁴ – Rozsudek ESLP ze dne 16. února 2000, Rowe a Davis v. Spojené království (CE:ECHR:2000:0216JUD002890195, body 60 a 61), a rozsudek ESLP ze dne 6. března 2012, Leas v. Estonsko (CE:ECHR:2012:0306JUD005957708, bod 81).

⁷⁵ – Rozsudek ESLP ze dne 13. února 2001, García Alva v. Německo (CE:ECHR:2001:0213JUD002354194, bod 42).

⁷⁶ – Ze spisu předloženého Soudnímu dvoru vyplývá, že pravidla upravující dokazování v rámci dotčeného řízení o konfiskaci jsou obsažena především v čl. 124 odst. 6, čl. 125 odst. 3 a čl. 126 odst. 3¹ trestního řádu, přičemž ustanovení uvedené na druhém místě lze kvalifikovat jako *lex specialis* jakožto ustanovení týkající se konkrétně trestného činu praní peněz. Tato pravidla jsou kombinována s dalšími ustanoveními tohoto zákona, týkajícími se průběhu trestního řízení od zajištění majetku až po případný příkaz ke konfiskaci.

⁷⁷ – Její neuvedení ve směrnici 2014/42 lze vysvětlit jednoduše tím, že byla přijata později než posledně uvedená směrnice.

ustanovení má za cíl upravit rozložení důkazního břemene pouze při přijímání soudních rozhodnutí o vině⁷⁸. Je přitom nesporné, že cílem takového řízení, jako je řízení dotčené ve věcech v původních řízeních, není určit vinu dotčené osoby, ale rozhodnout o tom, zda bude nařízena konfiskace majetku s ohledem na jeho nezákonný původ, a čl. 6 odst. 1 směrnice 2016/343 se tedy podle všeho na předmětné vnitrostátní právní předpisy nepoužije⁷⁹.

81. Soudní dvůr má však za to, že zásada presumpce nevinny zakotvená v článku 48 Listiny se použije, pokud jde o určení objektivních znaků skutkové podstaty protiprávního jednání, které může vést k uložení správních sankcí trestněprávní povahy. Totéž platí pro právo nevypovídat, které vyplývá z čl. 47 druhého pododstavce a z článku 48 Listiny⁸⁰. S výhradou konečného posouzení, zda má opatření směřující ke konfiskaci vydané bez odsuzujícího rozsudku trestněprávní povahu, které provede předkládající soud, by obdobné použití této judikatury mělo vést k závěru, že presumpce nevinny a právo nevypovídat se uplatní ve věcech, které vedly k jejich předložení tomuto soudu.

82. S ohledem na judikaturu ESLP týkající se čl. 6 odst. 2 EÚLP, který odpovídá článku 48 Listiny, má Soudní dvůr za to, že právo každého obviněného z protiprávního jednání trestní povahy na presumpci nevinny a na to, aby bylo obžalobě uloženo důkazní břemeno ohledně tvrzení vznesených proti němu, není absolutní, jelikož každý právní řád zavádí skutkové či právní domněnky. I když je pravda, že článek 48 Listiny nebrání tomu, aby členský stát stanovil trestnost materiální nebo objektivní skutečnosti jako takové a zavedl skutkové nebo právní domněnky, ukládá členským státům dodržovat v trestněprávních věcech určitou mez. Konkrétně zásada presumpce nevinny zakotvená v tomto ustanovení členskému státu ukládá, aby vymezil domněnky, které jsou upraveny v jeho trestním právu, v přiměřené míře s ohledem na závažnost věci a při zachování práva na obhajobu, jinak by nepřiměřeně tuto zásadu porušil. Tato mez je překročena, jestliže je určitá osoba zbavena v důsledku určité domněnky jakékoli možnosti vyvinut se ze skutku, který je jí kladen za vinu, a nemůže tak využít uvedenou zásadu⁸¹.

83. Na základě téže judikatury uvedl Soudní dvůr, že právo nevypovídat je obecně uznávanou mezinárodní normou, která tvoří samotnou podstatu pojmu „spravedlivý proces“. Toto právo tím, že obviněnému poskytuje ochranu před nepřipustným nátlakem ze strany veřejných orgánů, přispívá k předcházení justičním omylům a k zajištění výsledku takového řízení. Vzhledem k tomu, že cílem ochrany práva nevypovídat je zajistit, aby v trestní věci obžaloba podložila svou argumentaci bez využití důkazů získaných donucením nebo pod nátlakem proti vůli obžalovaného, je toto právo porušeno zejména v případech podezřelého, který pod hrozbou uložení sankcí v případě neposkytnutí výpovědi buď vypovídá, nebo je potrestán za to, že nevypovídal. Právo nevypovídat nelze rozumně omezit na přiznání k protiprávnímu jednání nebo vyjádření, které přímo činí vyslýchanou osobu podezřelou, ale zahrnuje rovněž informace o skutkových

⁷⁸ – Rozsudek ze dne 28. listopadu 2019, Specializirana prokuratura (C-653/19 PPU, EU:C:2019:1024, bod 33).

⁷⁹ – Je pravda, že v rozsudku ze dne 19. září 2019, Rajonna prokuratura Lom (C-467/18, EU:C:2019:765), Soudní dvůr rozhodl, že řízení, jehož předmětem je nucená psychiatrická hospitalizace jednotlivce, spadá do působnosti směrnice 2016/343 z důvodu jeho trestněprávního účelu a že státnímu zastupitelství přísluší, aby na základě článku 6 této směrnice nesl důkazní břemeno ohledně splnění podmínek umožňujících tuto hospitalizaci. Toto řešení je podle mého názoru odůvodněno skutečností, že je opatřením spojeným s odnětím svobody osoby, u níž bylo předtím prokázáno, že spáchala ve stavu nepřičetnosti skutek zakládající trestný čin. Taková situace se mi nezdá v plném rozsahu srovnatelná se situací v projednávané věci, tedy řízení, jehož možný výsledek se zaměřuje na majetek, jenž je v držení určité osoby, a které nemůže vést ke zblavení její osobní svobody.

⁸⁰ – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 10. listopadu 2022, DELTA Stroy 2003 (C-203/21, EU:C:2022:865, bod 51), ze dne 9. září 2021, Ader Real Estate a další (C-546/18, EU:C:2021:711, body 44 a 55), jakož i ze dne 2. února 2021, Consob (C-481/19, EU:C:2021:84, bod 42).

⁸¹ – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 9. září 2021, Adler Real Estate a další (C-546/18, EU:C:2021:711, bod 46), ze dne 5. prosince 2019, Centraal Justitieel Incassobureau (Uznávání a výkon peněžitých sankcí) (C-671/18, EU:C:2019:1054, bod 54), a ze dne 10. listopadu 2022, DELTA STROY 2003 (C-203/21, EU:C:2022:865, body 60 a 61).

otázkách, které mohou být později použity na podporu obžaloby, a mít tak vliv na odsouzení této osoby nebo sankci uloženou této osobě. Právo nevypovídat však nemůže odůvodnit jakýkoli nedostatek spolupráce s příslušnými orgány, a nepředstavuje tedy absolutní výsadu⁸².

84. Soulad vnitrostátní právní úpravy je třeba posoudit ve světle výše uvedených úvah, přičemž je třeba připomenout, že Soudní dvůr může poskytnout vodítka ke skutečnostem, které je třeba zohlednit v rámci posouzení přiměřenosti porušení zásady presumpce neviny, jakož i práva nevypovídat, jehož provedení přísluší předkládajícímu soudu. V tomto ohledu je třeba zaprvé zdůraznit, že příslušný vnitrostátní soud musí být přesvědčen o nezákonném původu majetku a vyšetřujícímu orgánu přísluší, aby soudu nejprve předložil v tomto ohledu důkazy⁸³. Tyto skutečnosti se považují za prokázané, pokud existují důvody se domnívat, že uvedený majetek má s největší pravděpodobností původ v trestné činnosti⁸⁴.

85. Zadruhé je nesporné, že osoba vlastníci majetek má možnost výše uvedenou domněnku vyvrátit. Podle lotyšských právních předpisů platí, že pokud tato osoba tvrdí, že majetek nelze považovat za nezákonně nabytý, přísluší jí, aby prokázala legalitu jeho původu tím, že v tomto ohledu poskytne věrohodné vysvětlení⁸⁵. Možnost vyvrácení domněnky je dotčené osobě poskytnuta ještě před zahájením řízení o konfiskaci na základě článku 626 trestního řádu. Pokud je totiž majetek zajištěn v rámci předběžného vyšetřování z důvodu přesvědčení vyšetřujícího orgánu o tom, že má původ v trestné činnosti, má tento orgán podle čl. 356 odst. 5 trestního řádu povinnost oznámit dotčené osobě, že existuje „možnost“ předložit informace o zákonnosti původu majetku ve lhůtě 45 dnů od toho oznámení a poučí ji o důsledcích nepředložení takových informací. Kromě toho, jak bylo uvedeno, dotyčná osoba má právo účastnit se řízení o konfiskaci, které zahrnuje jednání, jež se musí konat do deseti dnů od obdržení rozhodnutí o zahájení tohoto řízení a během něhož mají osoby zúčastněné na řízení stejné právo vznášet námitky či návrhy, předkládat důkazy a písemná vyjádření soudu⁸⁶.

86. Podle mého názoru lotyšská právní úprava nevytváří situaci *probatio diabolica*, která by mohla zjevně nepřiměřeně porušit zásadu presumpce neviny, nebo právo na obhajobu. Je zcela logické a důvodné požadovat po osobě, která má v držení dotčenou nemovitost, aby předložila důkazy o pozitivních skutečnostech a nesprávnosti závěrů vyšetřujícího orgánu. Jak je uvedeno v bodě 34 odůvodnění směrnice 2024/1260, při určování toho, zda by daný majetek měl být konfiskován, by soudy měly zohlednit zejména skutečnost, že neexistuje žádný věrohodný zákonný zdroj daného majetku, „neboť původ zákonně nabytého majetku lze obvykle prokázat“. Není výše uvedená osoba tou nejpovolanější osobou k tomu, aby poskytla vysvětlení umožňující například pochopit právní a finanční konstrukci týkající se daného majetku a odůvodnit jeho hospodářskou racionalitu?

⁸² – Rozsudek ze dne 2. února 2021, Consob (C-481/19, EU:C:2021:84, body 38 až 41), a rozsudek ESLP ze dne 21. prosince 2000, Heaney a McGuinness v. Irsko (CE:ECHR:2000:1221JUD003472097, bod 47).

⁸³ – Podle čl. 626 odst. 1 bodu 1 trestního řádu může příslušný orgán zahájit stíhání pro nezákonné nabytí majetku pouze tehdy, pokud všechny důkazy nasvědčují tomu, že odňatý nebo zajištěný majetek byl nezákonně nabyt nebo souvisí s trestným činem, přičemž rozhodnutí o zahájení tohoto stíhání musí podle článku 627 tohoto zákona obsahovat informace o skutečnostech, na jejichž základě lze prokázat souvislost mezi majetkem a trestným činem nebo nezákonným původem majetku, jakož i informace o skutečnostech, které byly odděleny od spisu vyšetřované trestní věci týkající se nezákonného nabytí majetku.

⁸⁴ – Viz čl. 124 odst. 6 a čl. 125 odst. 3 trestního řádu.

⁸⁵ – Viz čl. 125 odst. 3 a čl. 126 odst. 3¹ trestního řádu.

⁸⁶ – Tato lhůta v délce trvání 45 dnů a konání jednání ve lhůtě deseti dnů, o jejíž odklad mohou požádat osoby, které mají v držení předmětný majetek, jsou podle mého názoru v rozporu s tvrzením účastníků původních řízení, podle kterého jim řízení o konfiskaci neumožňuje předložit důkaz o zákonném původu tohoto majetku.

87. Zatřetí je třeba uvést, že soud, který má vydat příkaz ke konfiskaci, se musí ujistit, že se jedná o nezákonně nabytý majetek, a za tímto účelem provést přezkum všech skutečností, které se jej týkají, v souladu s čl. 630 odst. 1 trestního řádu. Odstavec 2 tohoto ustanovení stanoví, že „zjistí-li soud, že souvislost mezi majetkem a trestným činem nebyla prokázána nebo že majetek nemá nezákonný původ, vydá rozhodnutí, kterým se řízení ukončuje“. Tato formulace se výslovně týká prokázání nezákonnosti původu majetku a potvrzuje informace lotyšské vlády⁸⁷ o nemožnosti snižovat důkazní břemeno vyšetřujícího orgánu, i když lze mít za to, že je ulehčeno. Nezdá se tedy, že by dotčený důkazní režim jako takový mohl vést ke skutečnému obrácení důkazního břemene, neboť tento režim ponechává na vyšetřujícím orgánu, aby prokázal jednotlivé indicie, jejichž propojení umožní soudu, jemuž byla věc předložena, případně dospět k přesvědčení o tom, že daný majetek má nezákonný původ⁸⁸. Z tohoto zjištění vyplývá, že nečinnost osoby, která má vztah k dotčenému majetku, v reakci na poučení vyšetřujícího orgánu o možnosti předložit informace o zákonnosti původu tohoto majetku nemůže sama o sobě vést k vydání příkazu ke konfiskaci⁸⁹. Lze jej však považovat za důkaz věrohodnosti jiných důkazů předložených vyšetřujícím orgánem⁹⁰.

88. Posouzení příslušného vnitrostátního soudu týkající se původu dotčeného majetku se provádí na základě zvážení pravděpodobnosti, což odpovídá míře přesvědčení stanovené v článku 5 směrnice 2014/42 ve spojení s bodem 21 jejího odůvodnění, který se týká rozšířené konfiskace majetku osoby odsouzené za trestný čin. Toto opatření totiž může být přijato soudem, pokud je přesvědčen, že tento majetek pochází z trestné činnosti na základě okolností věci, což neznamená, že musí být prokázáno, že uvedený majetek pochází z trestné činnosti, ale soud posoudí na základě kritéria největší pravděpodobnosti, anebo rozumně předpokládá, že je mnohem pravděpodobnější, že majetek byl získán z trestné činnosti, spíše než z jiné činnosti.

89. Začtvrté předkládající soud zdůrazňuje, že posouzení případného nezákonného původu majetku je úzce spjata s otázkou, zda byl tento majetek předmětem praní peněz, a mohlo by vést ke zjištění, že jsou naplněny znaky skutkové podstaty takového trestného činu, což vyžaduje, aby osoba, jež má vztah k uvedenému majetku, vyvrátila domněnku viny za trestný čin praní peněz. Kromě toho, že předkládací rozhodnutí neobsahují definici trestného činu praní peněz podle lotyšského práva, připomínám, že Soudnímu dvoru v rámci systému justiční spolupráce

⁸⁷ – Jak uvádí lotyšská vláda, k tomu, aby mohl být majetek považován za nezákonně nabytý, musí vyšetřující orgán v každém případě shromáždit soubor relevantních důkazů o tom, že je pravděpodobnější, že majetek pochází z trestné činnosti, než z legální činnosti. Z toho vyplývá, že zde neplatí domněnka o existenci důvodů uplatňovaných vnitrostátním orgánem v rozhodnutí o zahájení stíhání pro nezákonné nabytí majetku, stejně jako neplatí domněnka o jejich podloženosti [obdobně viz rozsudek ze dne 4. června 2013, ZZ (C-300/11, EU:C:2013:363, bod 61)].

⁸⁸ – Výraz „sdílené dokazování“ by měl být podle mého názoru upřednostněn před výrazem „obrácení důkazního břemene“ pro účely charakterizace dotčeného vnitrostátního režimu dokazování. Tato aktivní role vlastníka majetku je ostatně jasně zakotvena v čl. 12 odst. 7 Úmluvy Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, k níž Evropská unie přistoupila, který stanoví, že „státy, jež jsou stranami této úmluvy, [mohou] zvážit možnost požadovat na pachatel, aby prokázal zákonný původ údajného výnosu z trestné činnosti nebo jiného majetku podléhajícího konfiskaci, za předpokladu, že tento požadavek je v souladu se zásadami vnitrostátního práva těchto států a s povahou soudního řízení“.

⁸⁹ – Článek 126 odst. 3.1 trestního řádu stanoví, že pokud dotčená osoba ve stanovené lhůtě neposkytne spolehlivé informace o zákonnosti původu majetku, je jí pouze odepřena „možnost získat náhradu škody způsobené omezeními, které se vztahují na užívání tohoto majetku v rámci trestního řízení“. Kromě toho z předkládacích rozhodnutí nevyplývá, že by odmítnutí vlastníka majetku poskytnout vysvětlení ohledně jeho původu bylo samo o sobě trestným činem.

⁹⁰ – V návaznosti na vnitrostátní řízení, které vedlo k odsouzení obviněného za praní peněz a ke konfiskaci částek získaných z trestného činu, ESLP v rozsudku ze dne 2. května 2017, Zschuschen v. Belgie (CE:ECHR:2017:0502DEC00235720713), připomněl, že s pojmem „spravedlivý trestní proces“ není neslučitelné uložit stěžovatelům povinnost poskytnout věrohodná vysvětlení jejich majetkové situace. Podle tohoto soudu EÚLP nezakazuje, aby byla při učinění závěru o vině obviněného zohledněna jeho nečinnost, ledaže je jeho odsouzení založeno výlučně nebo hlavně na jeho nečinnosti. Konstatoval, že v projednávaném případě tomu tak zjevně nebylo, jelikož vnitrostátní soudy přesvědčivě prokázaly soubor shodujících se nepřímých důkazů, aby dospěly k závěru o vině stěžovatele, a jeho odmítnutí poskytnout vysvětlení ohledně původu peněz, byť situace vysvětlení z jeho strany vyžadovala, tyto nepřímé důkazy pouze podpořilo.

zavedeného článkem 267 SFEU nepřisluší vykládat vnitrostátní právní a správní předpisy⁹¹. Nic to však nemění na tom, že praním peněz se obecně rozumí proces, jehož cílem je opětovné uvedení výnosů z trestné činnosti do legální ekonomiky, a tím vytvoření zdání legálního původu finančních prostředků, nemovitostí nebo movitých věcí vytvořených v rámci této činnosti. Vzhledem k tomu, že praní peněz jakožto trestný čin nemůže existovat, pokud dotčený majetek nemá nezákonný původ, lze snadno pochopit souvislost, kterou předkládající soud vztahuje k takovému řízení o konfiskaci, jako je řízení dotčené ve věcech v původních řízeních.

90. V této souvislosti lze pro účely poskytnutí užitečné odpovědi předkládajícímu soudu upřesnit, že podle čl. 4 odst. 1 první věty směrnice 2016/343 musí členské státy přijmout opatření nezbytná k zajištění toho, aby do doby, než bude podezřelý nebo obviněný osobě prokázána vina zákonným způsobem, nebyla tato osoba zejména v soudních rozhodnutích jiných než o vině označována za vinnou. Z bodu 16 odůvodnění směrnice 2016/343 vyplývá, že cílem tohoto ustanovení je zajistit dodržování presumpce nevin. Taková soudní rozhodnutí by proto podle tohoto bodu odůvodnění neměla vzbuzovat dojem, že je tato osoba vinna⁹². Uvedená soudní rozhodnutí se podle mého názoru mohou týkat rozhodnutí, kterými se na konci řízení dotčeného ve věcech v původních řízeních rozhoduje o konfiskaci majetku v držení osoby, proti níž je současně vedeno řízení směřující k prokázání její odpovědnosti za spáchání trestného činu.

91. Pro účely výkladu čl. 4 odst. 1 směrnice 2016/343 odkázal Soudní dvůr výslovně na judikaturu ESLP, podle níž zásada presumpce nevin je porušena, jestliže soudní rozhodnutí či úřední akt týkající se osoby obviněného v případě, že nebyl vydán pravomocný odsuzující rozsudek, jasným způsobem konstatuje, že dotčená osoba spáchala předmětný trestný čin. V této souvislosti ESLP zdůraznil význam formulace zvolené soudními orgány, jakož i konkrétních okolností, za jakých byla tato formulace použita, a povahy či kontextu předmětného řízení. V důsledku toho je třeba mít za to, že i když příslušný vnitrostátní soud musí v příkazu ke konfiskaci odůvodnit své přesvědčení, že dotčený majetek má se vší pravděpodobností nezákonný původ, musí být toto odůvodnění formulováno tak, aby se zabránilo možnému předčasnému rozhodnutí o vině osob, jež mají tento majetek v držení, které by mohlo ohrozit spravedlivé posouzení obvinění vznesených proti těmto osobám v rámci samostatného řízení týkajícího se předchozího trestného činu, z něhož majetek pochází, nebo trestného činu praní peněz⁹³.

92. S ohledem na výše uvedené úvahy, jakož i na zásadní význam připisovaný boji proti organizované trestné činnosti⁹⁴ je třeba mít za to, že režim prokazování původu majetku, který je předmětem řízení o konfiskaci, nemůže zjevně nepřiměřeně zasahovat do zásady presumpce nevin a práva nevypovídat, ani do práva na obhajobu, které je držiteli tohoto majetku zaručeno na základě čl. 8 odst. 1 směrnice 2014/42 ve spojení s čl. 4 odst. 1 směrnice 2016/343 a ve světle článků 47 a 48 Listiny.

⁹¹ – Rozsudek ze dne 16. října 2019, Glencore Agriculture Hungary (C-189/18, EU:C:2019:861, bod 31). Kromě toho uvádím, že lotyšská vláda v bodě 48 svého vyjádření ve věci C-161/23 upřesnila, že pokud se ukáže, že určitá osoba má ve svém držení potenciálně nezákonně nabytý majetek, neznamená to však, že se *a priori* dopustila praní peněz nebo jiného trestného činu. Jinými slovy, z právního hlediska je možné, že určitá osoba má ve svém držení potenciálně nezákonně nabytý majetek, ale nedopustila se trestného činu nebo jej nelze zjistit.

⁹² – Rozsudek ze dne 5. září 2019, AH a další (Presumpce nevin) (C-377/18, EU:C:2019:670, body 36 a 37).

⁹³ – Obdobně viz rozsudek ze dne 5. září 2019, AH a další (Presumpce nevin) (C-377/18, EU:C:2019:670, bod 43).

⁹⁴ – ESLP ve svém rozsudku ze dne 2. května 2017, Zschuschen v. Belgie (CE:ECHR:2017:0502DEC00235720713, bod 23), uvedl, že zohlednil význam boje proti praní peněz pocházejících z nezákonných činností, které by mohly být použity k financování trestné činnosti, a to zejména v oblasti obchodu s drogami nebo mezinárodního terorismu, pro členské státy. Připomněl, že konfiskace majetku nebo finančních výhod plynoucích z trestného činu sleduje cíl obecného zájmu, jelikož tento cíl směřuje k zabránění nezákonnému a pro společnost nebezpečnému využívání majetku, jehož legitimní původ nebyl prokázán.

4. K účinnému opravnému prostředku

93. Podstatou druhé a třetí otázky předkládajícího soudu ve věci C-49/23, které je třeba zkoumat společně, je, zda čl. 8 odst. 6 směrnice 2014/42 ve spojení s články 17 a 47 Listiny musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která nestanoví právo podat opravný prostředek proti příkazu ke konfiskaci majetku, který byl vydán soudem druhého stupně poté, co soud prvního stupně rozhodl o ukončení řízení týkajícího se nezákonného nabytí majetku, když konstatoval neexistenci dostatečného důkazu o souvislosti mezi tímto majetkem a trestným činem nebo jeho nezákonným původem⁹⁵.

94. Podle článků 630 a 631 trestního řádu může soud, u něhož je vedeno stíhání pro nezákonné nabytí majetku, v závislosti na posouzení důkazů, které mu byly předloženy, nařídít konfiskaci majetku, který je považován za nezákonně nabytý, a v opačném případě řízení ukončit bez přijetí omezujících opatření. Proti tomuto rozhodnutí soudu může osoba, která má vztah k majetku, nebo vyšetřující orgán podat odvolání ke krajskému soudu, který s ohledem na devolutivní účinek odvolání znovu rozhodne o stíhání a v případě, že zruší napadené rozhodnutí, vydá nové rozhodnutí na základě stejných pravomocí jako soud prvního stupně. Proti posledně uvedenému rozhodnutí nelze podat opravný prostředek.

95. Článek 8 odst. 6 druhá věta směrnice 2014/42 stanoví, že členské státy poskytnou osobě, vůči níž je konfiskace nařízena, možnost účinně napadnout příkaz ke konfiskaci u soudu. Účastníci původních řízení, kteří se upínají ke striktnímu doslovnému výkladu tohoto ustanovení, mají v podstatě za to, že toto ustanovení ukládá členským státům povinnost zavést řízení zahrnující nutně soudní orgán, které umožní přezkum legality příkazu ke konfiskaci bez ohledu na fázi, ve které byl tento příkaz přijat.

96. Tuto argumentaci nelze podle mého názoru přijmout. Působnost uvedeného ustanovení musí být vymezena tak, že bude zasazeno do kontextu, a sice že toto ustanovení spadá do obecné povinnosti členských států, definované v čl. 8 odst. 1 směrnice 2014/42, zajistit osobám dotčeným opatřeními stanovenými touto směrnicí právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces. Z bodů odůvodnění nebo jiných ustanovení uvedené směrnice nijak nevyplývá, že by jejím cílem bylo uložit členským státům povinnost zavést soudní řízení ve druhém stupni, tedy možnost podat kasační opravný prostředek proti rozhodnutí o odvolání, které bylo podáno proti rozhodnutí přijatému soudem v prvním stupni. V tomto ohledu uvádím, že pokud jde o příkaz k zajištění, čl. 8 odst. 4 směrnice 2014/42 stanoví pouze možnost napadnout jej u soudu v souladu s postupy stanovenými vnitrostátním právem, aniž ukládá povinnost, že musí existovat řízení ve dvou stupních. Takový požadavek by byl mimoto v rozporu s cíli účinnosti a rychlosti, které tato směrnice sleduje.

97. Domnívám se, že tento závěr je podpořen judikaturou Soudního dvora týkající se jiných ustanovení sekundárního práva, která vyžadují účinnou právní ochranu, jako je zejména čl. 46 odst. 1 směrnice 2013/32/EU⁹⁶, čl. 13 odst. 1 směrnice 2008/115/ES⁹⁷ a čl. 29 odst. 1 a 2 nařízení

⁹⁵ – Předkládající soud uvádí, že věc v původním řízení se týká pěti řízení, v nichž soud v prvním stupni zcela nebo zčásti zamítl návrh vyšetřujícího orgánu na určení, že dotčený majetek byl nabyt nezákonně. Na základě odvolání tohoto orgánu krajský soud prohlásil, že majetek byl nabyt nezákonně a pravomocným rozhodnutím nařídil jeho konfiskaci.

⁹⁶ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 26. června 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany (Úř. věst. 2013, L 180, s. 60).

⁹⁷ – Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí (Úř. věst. 2008, L 348, s. 98).

(EU) č. 604/2013⁹⁸. Tato ustanovení mají společné s čl. 8 odst. 6 druhou větou směrnice 2014/42 podobné znění v tom smyslu, že vyžadují zavedení účinného opravného prostředku proti aktům nepříznivě zasahujícím do právního postavení konkrétně specifikovaných osob a aktům ve prospěch těchto osob. Soudní dvůr, který uvedená ustanovení vyložil ve světle článku 47 Listiny, měl za to, že ochrana přiznaná těmito ustanoveními se omezuje na existenci soudního opravného prostředku a nevyžaduje zavedení několikastupňového soudního řízení. Důležitá je tak podle všeho pouze existence práva na prostředek nápravy před soudem, v projednávaném případě zaručeného čl. 8 odst. 6 druhou větou směrnice 2014/42, jelikož zásada účinné soudní ochrany přiznává jednotlivci právo na přístup k soudu, a nikoli právo na řízení v několika stupních⁹⁹. Skutečností, že proti rozhodnutí odvolacího soudu, kterým bylo konstatováno, že majetek byl nabyt nezákonně a byla nařízena jeho konfiskace, po opětovném meritorním přezkumu důkazů týkajících se původu tohoto majetku, nelze podat opravný prostředek v souladu s článkem 631 trestního řádu, proto není dotčeno právo osob, které mají uvedený majetek v držení, na spravedlivý proces. Jak zdůrazňuje lotyšská vláda, vnitrostátní právní úprava byla koncipována tak, že otázka, zda byl majetek nabyt nezákonně a lze ho podrobit konfiskaci, může být přezkoumána dvěma soudy, přičemž každý z nich nezávisle přezkoumává původ majetku.

98. Tento výklad není podle mého názoru v rozporu s judikaturou ESLP. Vyplyvá z ní totiž, že ani čl. 6 odst. 1, ani článek 13 EÚLP nezaručují právo na odvolání, ani právo na řízení v druhém stupni, přičemž posledně uvedené právo je článkem 2 Protokolu č. 7 uznáno pouze ve vztahu k osobám odsouzeným za trestný čin, ani nevyžadují existenci řízení v několika stupních¹⁰⁰. Kromě toho má ESLP za to, že článek 13 EÚLP se v zásadě nepoužije, pokud k tvrzenému porušení EÚLP došlo v rámci soudního řízení, ledaže by se výtky založené na tomto článku týkaly nedodržení požadavku „přiměřené lhůty“¹⁰¹.

99. S ohledem na trestní povahu řízení o konfiskaci nezákonně nabytého majetku a na sankci, kterou představuje tato konfiskace, je třeba připomenout znění článku 2 protokolu č. 7 k EÚLP, přičemž je třeba upřesnit, že tento protokol byl ratifikován všemi členskými státy s výhradami a prohlášeními pro některé z nich. Odstavec 1 tohoto článku stanoví, že „[k]aždý, koho soud uzná vinným z trestného činu, má právo dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně“. Za předpokladu, že by toto ustanovení bylo použitelné v případě výše uvedeného řízení, čemuž tak podle mého názoru s ohledem na povahu opatření spočívajícího v konfiskaci coby trestní sankce musí být, je třeba zdůraznit, že podle čl. 2 odst. 2 tohoto protokolu se na toto právo mohou vztahovat výjimky. Mezi posledně uvedené případy patří situace, ve které byl dotyčný shledán vinným a odsouzen na základě opravného prostředku podaného proti jeho zproštění viny, což je situace přesně podobná situaci, na kterou poukazuje předkládající soud ve své druhé a třetí otázce položené ve věci C-49/23.

100. Mám tedy za to, že čl. 8 odst. 6 směrnice 2014/42 musí být ve světle článků 17 a 47 Listiny vykládán v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní právní úpravě, která nestanoví právo na opravný prostředek proti příkazu ke konfiskaci majetku, v souvislosti s nímž bylo určeno, že byl nabyt

⁹⁸ – Nařízení Evropského parlamentu a Rady ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (Úř. věst. 2013, L 180, s. 31).

⁹⁹ – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 26. září 2018, Staatssecretaris van Veiligheid en justitie (Odkladný účinek odvolání) (C-180/17, EU:C:2018:775, bod 30), ze dne 30. března 2023, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Pozastavení lhůty pro přemístění v odvolacím řízení) (C-556/21, EU:C:2023:272, bod 30) a ze dne 28. července 2011, Samba Diouf (C-69/10, EU:C:2011:524, bod 69).

¹⁰⁰ – Rozsudek ESLP ze dne 1. července 1998, Kopczynski v. Polsko (CE:ECHR:1998:0701DEC002886395).

¹⁰¹ – Rozsudek ESLP ze dne 13. října 2009, Ferre Gisbert v. Španělsko (CE:ECHR:2009:1013JUD003959005, bod 39).

nezákonně, vydanému soudem druhého stupně, k němuž byl podán opravný prostředek proti rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým byl zamítnut návrh vyšetřujícího orgánu na určení, že tento majetek měl takový původ.

101. S ohledem na všechny výše uvedené úvahy není důvodné odpovídat na třetí předběžnou otázku ve věcech C-767/22 a C-161/23 ani na čtvrtou předběžnou otázku ve věci C-49/23 týkající se výkladu zásady přednosti.

V. Závěry

102. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl Latvijas Republikas Satversmes tiesa (Ústavní soud, Lotyšsko) následovně:

„Článek 8 odst. 1 a 6 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii ve spojení s čl. 7 odst. 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestním řízení a čl. 4 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem, jakož i ve světle článků 17, 47 a 48 Listiny základních práv Evropské unie

musí být vykládán v tom smyslu, že

nebrání vnitrostátní právní úpravě, která zavádí řízení o konfiskaci nezákonně nabytého majetku nebo majetku souvisejícího s trestným činem bez předchozího odsuzujícího rozsudku, které bylo zahájeno v průběhu řízení o určení viny údajného pachatele trestného činu, jehož majetek byl zajištěn, a které probíhá souběžně s tímto řízením, a která stanoví:

- možnost odepřít přístup ke spisu osobě, která má v držení předmětný majetek, z důvodu ochrany života nebo základních práv třetí osoby nebo zachování řádného průběhu probíhajícího trestního vyšetřování, podléhá-li toto rozhodnutí o odepření soudnímu přezkumu, v jehož rámci soud dbá na to, aby se nezpřístupnění přesných a úplných důkazů příslušným vnitrostátním orgánem týkalo pouze toho, co je nezbytně nutné, aby bylo zajištěno dodržení práva na obhajobu a spravedlivý proces;
- přijetí příkazu ke konfiskaci majetku na základě právní domněnky jeho nezákonného původu, založené na souboru důkazů předložených vyšetřujícím orgánem, které takový původ činí pravděpodobným, a to za podmínky, že osoby, které mají v držení předmětný majetek, měly skutečnou možnost věrohodným způsobem prokázat jeho legální původ, a dále že toto rozhodnutí neoznačuje tyto osoby za pachatele trestného činu, v souvislosti s nímž je vedeno samostatné trestní řízení, které probíhá souběžně s řízením o konfiskaci uvedeného majetku;
- opravný prostředek k soudu proti příkazu ke konfiskaci majetku, aniž lze proti takovému příkazu, pokud jej vydal soud druhého stupně poté, co soud prvního stupně rozhodl o zamítnutí návrhu směřujícího ke konfiskaci, podat k soudu opravný prostředek.“

ⁱ Bod 57 tohoto znění byl po jeho prvním on-line zpřístupnění předmětem jazykové úpravy.